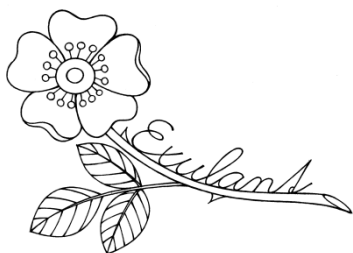

INFORMAČNÍ VĚSTNÍK č. 35 (1/2013)

občanského sdružení

EXULANT

Milí čtenáři,

výrok „nevzali jsme s sebou nic, po všem je veta, jen Bibli kralickou a Labyrint světa“ není autenticky exulantský, přesto, domnívám se, vcelku vystihuje něco z hierarchie hodnot pobělohorského exilu.

V roce 2013 si připomínáme 400. výročí od posledního kralického vydání Bible a zároveň uplyne 20 let od sjezdu potomků exulantů, který byl popudem k založení občanského sdružení Exulant. Za dvacet let se složení členstva občanského sdružení změnilo. Členy jsou z větší části již lidé, kteří nemají vlastní zkušenost s životem v exulantských obcích ani s reemigrací a nemálo je i těch, kteří podporují sdružení ze sympatií a zájmu o tuto stále ještě téměř neznámou část českých dějin.

Chceme výše uvedená dvě výročí propojit a zveme Vás všechny na další sjezd členů a přátel občanského sdružení Exulant, který se bude konat **8. června 2013** v Praze a jehož hlavním tématem je „Bible v životě církve“. Bližší údaje jsou na poslední stránce věstníku. Prosíme, informujte o sjezdu i své příbuzné a známé.

Jan Bistranin

SLOUŽIT HOSPODINU

Text: 2Mojž. 3, 1-12:

Mojžíš pásal ovce svého tchána Jitra, midjánského kněze. Jednou vedl ovce až za step a přišel k Boží hoře, Chorébu. Tu se mu ukázal Hospodinův posel v plápolajícím ohni uprostřed trnitého keře. Mojžíš viděl, jak keř

v ohni hoří, ale není jím stráven. Řekl si: „Zajdu se podívat na ten velký úkaz, proč keř neshoří.“ Hospodin viděl, že odbočuje, aby se podíval. I zavolal na něho Bůh z prostředku keře: „Mojžíši, Mojžíši!“ Odpověděl: „Zde jsem.“ Řekl: „Nepřibližuj se sem! Zuj si opánky, neboť místo, na kterém stojíš, je svatá půda.“ A pokračoval: „Já jsem Bůh tvého otce, Bůh Abrahamův, Bůh Izákův a Bůh Jákobův.“ Mojžíš si zakryl tvář, neboť se bál pohledět na Boha. Dále řekl Hospodin: „Dobře jsem viděl pokoření tvého lidu, který je v Egyptě. Slyšel jsem jeho úpěnlivé volání pro bezohlednost jeho drábů. Znáám jeho bolesti. Sestoupil jsem, abych jej vysvobodil z moci Egypta a vyvedl jej z oné země do země dobré a prostorné, do země oplývající mlékem a medem, na místo Kenaanců, Chivejců, Emorejců, Perizejců, Chivijců a Jebúzejců. Věru, úpěnlivé volání Izraelců dolehlo nyní ke mně. Viděl jsem také útlak, kterým je Egyptané utlačují. Nuže pojď, pošlu tě k faraonovi a vyvedeš můj lid, Izraelce, z Egypta.“ Ale Mojžíš namítl Bohu: „Kdo jsem já, abych šel k faraonovi a vyvedl Izraelce z Egypta?“ Odpověděl: „Vždyť já budu s tebou!

A toto ti bude znamením, že jsem tě poslal: Až vyvedeš lid z Egypta, budeš sloužit Bohu na této hoře.“

Svědectví bratra Richarda Nováka

O vánocích roku 1945 odcházeli mnozí čeští emigranti z Polska zpět do vlasti. Na Bezdrůžicko byl vypraven vlak z Táborska v Polsku. Emigranti tam už zakoušeli útlak

ze strany Poláků a bratr Richard Novák, účastník tohoto transportu, vypověděl o cestě zpět do vytoužené vlasti mezi jiným toto: „Polské dráhy celý transport brzdily a protahovaly. Hlemýždí rychlostí jsme se dostali do polských Katovic. Polský velitel katovického nádraží nařídil, aby nás odsunuli na vedlejší slepou kolej a tam nás nechali stát ve velké nejistotě. Proslýchalo se, že pojedeme na Sibiř. Teprve rozhodný zásah tamního sovětského velitele na naléhavou prosbu Viléma Hovorky pomohl. Jak jsme si oddechli! Všichni naši muži vystoupili z vlaku na peron, sundali své čepice a formou přísahy a slibu daného Pánu Bohu tam na onom polském nádraží pronesli slova, která se hluboce vryla do mé chlapecké duše...: 'Jestliže nám Pán Bůh dá milost a ještě někdy střechu nad hlavou, budeme mu co nejvěrněji sloužit, budeme pravidelně navštěvovat nedělní bohoslužby a k němu se modlit.'“

Mojžíš viděl v poušti keř, který hořel, ale neshořel. To je obraz Boha, který má jméno JSEM. Můžeme povědět – je to obraz Boha, který je od věků na věky, je a je a je, byl i bude a nikdy nepřestává a nikdy nepřestane. Je tady s námi jako byl s našimi otci a matkami, jako byl už s Abrahamem, Izákem a Jákobem. Je to Bůh nikoli vzdálený někde ve vesmíru, nýbrž Bůh naprosto blízký, Bůh, který je všude, který na zavolání odpoví: „Tu jsem. A vždycky budu, jako jsem s tebou i vždycky byl.“

Naši otcové a matky to v oněch těžkých dobách pociťovali a prožívali daleko zřetelněji než my dnes, i když máme všeho dostatek – na stolech dobré koláče a káva a limonáda – to už pro nás ani není žádný přepych. Moderně a hezky se oblékáme, jezdíme auty, máme své domy a byty a žádnou opravdovou hmotnou nouzi netrpíme. Naši otcové a matky to hluboce prožívali, jak je Hospodin blízko, jak pomáhá, když konečně mohli v cizině sloužit Bohu tak, jak chtěli a jak se to také Bohu líbilo. Stáli v poznané pravdě, drželi se Boha, ačkoliv v cizině zakoušeli velikou nouzi, hlad, trpěli nemocemi, předčasně umírali a byli hnáni z místa na místo. Po čem

tenkrát nejvíce toužili, byla zbožnost. Chtěli slyšet Boží slovo, chtěli zpívat Bohu, chtěli se modlit tak, jak to poznali jako dobré. To bylo jejich touhou, jejich cílem. Sloužit Bohu, sloužit mu tak, jak On chce, žít podle jeho vůle. Opouštěli vlast, majetky, příbuzné. Jen když budou moci Pánu Bohu sloužit podle pravé evangelické víry.

Dvě stě let si uchovali čeští evangelíci v cizině tento oheň. Jistě že nebyli bezchybní a mnohá člověčina se mezi ně vloudila. Ta touha sloužit správně Bohu je však neopustila. Stále chtěli pobožnosti, chtěli mít své kazatele, chtěli být vyučováni v Božím slovu. Tolik po tom toužili, že jejich kazatelé bývali úplně vyčerpaní. Ve vesnicích, které později mohli vybudovat, založili modlitebny a školy, v Zelově postavili kostel, na který pak dlouho v Čechách vzpomínali. Dvě stě let udržovali ten Boží oheň, a Bůh mu nedal vyhasnout.

Země otců

Když se mohli tito vyhnanci navrátit na konci druhé světové války z ciziny zpět do Čech, domů, bylo to pro ně něco takového jako návrat Izraelců do země zaslíbené. Byla to pro ně země otců – opředaná za těch dvě stě let mnoha sny, byla to země vytoužená, země prostorná, oplývající mlékem a medem.

Je zajímavé, že když Hospodin říká Mojžíšovi, že se on vrátí s celým Izraelským lidem do země zaslíbené, do Palestiny, tak tam sice říká, že je to země prostorná, země oplývající mlékem a medem, ale že je to země plná cizáků! S těmito cizáky, s pohanskými národy a jejich modlami, se teprve měli Izraelci utkat a měli všechno to modlářské přemoci.

Nebyl to tedy návrat do nějakého Eldoráda, kde by už bylo jen rajske blaho. Byl to návrat plný lidského očekávání, ale také Hospodin zde očekával, že jeho lid napne síly a bude mu dál sloužit a vymýtí všechno modlaření ze zaslíbené země. Oheň, který Hospodin dal svému lidu, oheň Boží, neměl jeho lidu uhasnout. Ten oheň lidé měli, neboť Hospodin zaslíbil, že bude s nimi. Že

je ochrání a povede, jen když se ho budou držet.

Čtyři sta let byli prý Izraelci v Egyptě a také si udrželi svou svébytnost. Hospodin byl s nimi, plánoval jejich vyjití a uskutečnil ho, ačkoliv lidé byli častokrát nedověrní a jejich exodus se protáhl na čtyřicet let.

Mnozí z vás zde jste zažili ten váš návrat v pětáctýřicátém minulého století do vlasti. Bez majetku, bez jistoty; vraceli jste se domů a často přicházelo rozčarování. A potom přišlo čtyřicet let komunistické éry. Dvacet let už žijeme v proklamované svobodě. Nikdo nás už nepronásleduje pro víru. Nemusíme odcházet do ciziny, abychom sloužili správně Hospodinu. Nemusíme se skrývat do podzemí, nemusíme se bát chodit do shromáždění, můžeme se svobodně scházet k modlitbám. Můžeme svobodně činit to, po čem toužili naši dávní předkové a to, co slíbili oni muži na katovickém nádraží v Polsku v té nouzi a strachu, že budou odvezeni ne domů, ale na Sibiř. Kolikrát takto lidé slibovali, kolikrát my jsme takto v nouzi Pán Bohu slibovali, že mu budeme poctivě sloužit!

Sloužit Hospodinu

Šedesát sedm let po válce, šedesát sedm let po návratu emigrantů z Čech zpět do vlasti. Hoří dál ten Boží oheň? Hoří? Nevyhořel nám? V chudobě, pronásledování, opovržení, všelijakém strádání, v těžké práci ten oheň hořel. Zvláštností všech emigrantů po Bílé hoře v Prusku byla právě ona pevná víra v Boha, láska k Pánu Ježíši, láska k zbožnosti, modlitbě, k Písmu, ke sboru. Bylo to něco úžasného, neobyčejný úkaz doby, zvláštní Boží milost. Jsme na to hrdí, ale máme v sobě ještě stále tuto touhu – sloužit Bohu? Nežijeme více ze vzpomínek, z jakési nostalgické, neproměnil se nám ten živý a plápolající oheň víry v popel, kterým se už jen prohrabáváme? Na co vzpomínáme? Na to, co jsme tenkrát jedli a co pili, čím jsme se odívali, jak jsme mluvili... To všechno je dobré a zajímavé, ale to není to, co bylo pravou charakteristikou emigrantů. Jejich charakteristikou vždy byla zbožnost, láska

k Ježíši, vroucí srdce, pevná víra v Boha za všech okolností, jakási umíněná vytrvalost ve víře, lnutí k Božímu slovu a lnutí k sobě navzájem v bratrské a sesterské lásce. Díky Bohu, že jsou sbory, kde se s takovým ohněm lze ještě setkat. Žel Bohu je však mnoho rodin, mnoho reemigrantských jmen, která třeba máme ještě ve sborových kartotékách, ale jejich nositelé už s nějakými evangelíky nechtějí nic mít, natož jejich potomci! Nepodařilo se tak mnohým v tom hmotném blahobytu a komunistickém tlaku vytrvat, obstát, udržet Boží oheň. To bolí. Bolí-li to kazatele a presbytery, oč více to musí bolet Pána Boha!

Dnes chceme jen povědět: Pán Bůh dosud je s námi. Daroval nám svobodu. To, co slíbili oni muži na katovickém nádraží, že budou Hospodinu sloužit, jestliže je dovede do země otců a dá jim střechu nad hlavou, to můžeme směle plnit. Nepromarněme tedy tuto příležitost. Boží oheň hoří a neshoří. Je stále k dispozici a chce zapálit znovu naše srdce, pokud už vychladla, vyhořela. Pokud touží být znovu naplněna Bohem, láskou, radostí, pokojem. Už jsme to přece poznali, že hojnost chleba a pohodlí nám Pána Boha nenahradí. Prázdnota v duši je stejná, a den ode dne horší. Vidíme, kam se řítí naši potomci vyrostlí bez víry v Pána Boha. Ještě je čas. Ještě je čas navrátit se k Pánu Bohu, navrátit se k Božímu slovu, k modlitbám, do společenství bratří a sester. Nedopusťme, aby nám Boží oheň vyhasl.

Renata Šilarová

SETKÁNÍ V TRPÍSTECH

Dne 19. srpna 2012 se už po šestnácté reemigranti z různých končin i širší evangelická veřejnost sešli na hřišti v Trpístech. Jako vždy i tentokrát nepršelo. Kázáním posloužila sestra jáhenka Renata Šilarová ze sboru ČCE v Teplé. Její kázání si čtenář může přečíst v úvodníku.

Také jsme vzpomínali na ty známé bratry a sestry, kteří nás v minulém roce předešli, zvláště jsme si připomněli sté výročí

narození bratra faráře Jana Jelínka z Oráčova, který se velkou měrou podílel na reemigraci krajanů z Polska, Ukrajiny a SSSR. Oživením programu bylo vystoupení dvou sester ze Tří Seker v dobovém oblečení. Spolu s nimi jsme se vrátili do doby po II. světové válce, kdy četly dopis zasláný z Čech do Slezska babičce, která tam zůstala. Také jsme poslouchali i tu jejich tehdejší češtinu.

Kromě společných písní doprovázených sestrou M. Hovorkovou na el. varhany zazpíval smíšený pěvecký sbor z Kynšperka nad Ohří spolu se zpěváky ze Tří Seker pod vedením sestry L. Brahové.

Krátkými příspěvky posloužili bratři R. Braha, Vl. Pospíšil a B. Papež, který v závěru krásně zazpíval píseň „Svět jsem prošel v jeho kráse“; kdo ji znal, rád se připojil.

Jako vždy, sestry připravily hojné pohoštění, při kterém jsme se nejen občerstvili, ale i popovídali se známými.

Dík za obecenství patří především našemu Pánu Ježíši, ale také všem, kteří přišli nebo přijeli zdaleka.

Rudolf Braha

MEMORIÁL JANA AMOSE KOMENSKÉHO

Touto poněkud sportovní terminologií je pojmenováno pamětní setkání, spojené s polní bohoslužbou, které organizuje občanské sdružení Exulant k výročí odchodu Českých bratří s Janem Amosem Komenským do polského Lešna. Protože poutníci přešli hranici 4. února 1628, ustálilo se datum setkávání na první únorovou sobotu. Také proto, že v tuto dobu má být sníh, je pout' pro dobrovolníky na běžkách. Letos jsme se sešli 2. února, už po páté, k 385. výročí historické události. Místo Komenského loučení je nad Žacléřem, za osadou Černá Voda, kde je památník od významného českého sochaře Ladislava Zívra.

Bohoslužba pod širým nebem byla zahájena písní na žalm 27: „Pán Bůh je síla

má“. Inspirací pro kázání, kterým posloužil bratr farář Miroslav Jelinek, se stal žalm 139 a v něm myšlenka z 7. a 24. verše – „*Kam odejdu, kam uprchnu... Po cestě věčnosti mě ved'*“. Jeho čtení měla sestra farářka Wiera Jelinek. Oba potomci pobělohorských exulantů.

Při výkladu jako bychom četli z Komenského Labyrintu: „*Mluv služebníku svému a dej at' poslouchám, pověz co chceš a dej at' oblíbují, vlož, co se líbí a dej at' unesu, obrať mne k čemu chceš a dej at' stačují... Pane, ved' mne, nes mne, abych od tebe nebloudil a neklesal...*“

Na závěr sestra Lýdie Tomínová z Liberce položila kytku ke Komenského památníku. Všichni zazpívali „modlitbu za národ“, píseň: „Ó svatý Bože, slyš naše hlasy“.

Loučili jsme se čtením z Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské.

Tvé jest Hospodine spasení a nad lidem Tvým požehnání Tvé.

Josef Čáp

KAZATEL JAN LIBERDA A PRUSKÝ KRÁL FRIEDRICH II.

Co spojuje exulantského kazatele Jana Liberdu a pruského krále Friedricha II.? Z letošního příležitostného hlediska především to, že se k nim vztahují kulatá výročí, ale také to, že oba chtěli – každý z jiných pohnutek – pomoci českým exulantům.

Před 300 lety se 24. ledna 1712 v Berlíně narodil princ Friedrich, pozdější pruský král Friedrich II.

Před 270 lety. 9. srpna 1742 zemřel v Berlíně český exulantský kazatel Jan Liberda.

Liberdovo přesnější datum narození na měsíc a den neznáme, avšak když byl v královské rodině v Berlíně vítán do života korunní princ Friedrich, bylo Janu Liberdovi už 11 let a byl žákem nedávno nově zřízené evangelické školy v Těšíně. Jan Liberda,

synek nájemce vrchnostenských statků, prožíval zřejmě podstatně bezstarostnější dětství a dospívání než pruský princ.

Na rozdíl od princů v pohádkách měli skuteční princové vzhledem k jejich budoucímu úkolu zpravidla tvrdou výchovu. Pruský princ Friedrich byl držen zvláště zkrátka. Jeho otec Friedrich Wilhelm I. byl cílevědomý vládce, přísný k sobě, ke své rodině i k svým poddaným. Převzal od svého otce zastořený a zadlužený a neurovnaný stát. Pod jeho vedením proslul pruský dvůr šetrností, jednoduchostí, disciplínou a velkou armádou, která byla královou zálibou a získala mu v Evropě uznání. Korunní princ měl být vychováván tak, aby dokázal udržet a vést armádu, zacházet šetrně s penězi, přidržovat lid k pracovitosti, poctivosti a čistotě. Pokud šlo o náboženství, měl být zbožný, ale tolerantní. (Panovnická rodina byla reformovaná, otec měl blízko k pietismu.)

Ve svých čtyřech letech dostal Friedrich preceptora, jímž se stal hugenot Jacques Egi-de Duhan de Jandun. Od Friedrichových šesti let byli kromě toho jeho vychovateli Feldmarschall Albrecht Konrad Finck von Finckenstein (+1736) a plukovník (pozdější generál) Christoph Wilhelm von Kalckstein (+1759), známý nám z exulantských dějin. Dorůstající princ se však těžko vtěsňoval do otcových požadavků. Měl sklon právě k tomu, co otec odmítal: k hudbě, filozofii, literatuře i k nevázanému způsobu života a k barokní hýřivosti, jak ji zahlédl u saského drážďanského dvora. Vychovatelé se snažili zprostředkovávat mezi otcem a synem, ale otec byl nesmlouvavý. Třináctiletý princ se pokoušel nepříjemným úkolům vymknout, a musel být proto na králův rozkaz 24 hodin denně hlídán, aby se věnoval jen tomu, čemu měl. Aby svůj úkol dobře zvládli, dostali jeho vychovatelé k ruce ještě čtyři důstojníky.

Ve svých osmnácti letech se Friedrich pokusil o útěk do Anglie. Útěk se však nezdařil a měl tragické následky. Královny chorobné návaly zlosti se vystupňovaly téměř do nepřičetnosti. Princův přítel,

šestadvacetiletý důstojník Hans Hermann Katte (1704-1730), který o Friedrichově plánu věděl, ale neprozradil ho, to zaplatil životem. Princ byl nucen popravě svého přítele přihlížet, což jej poznamenalo na celý život. Následující necelé dva roky strávil princ v pevnosti Küstrinu (dnes Kostrzyn v Polsku) jako vězeň, který si večer nesměl ani světlo rozsvítit. (Tu si však prý poradil jeden z hlídajících ho důstojníků, jménem Heinrich August de la Motte Fouqué, který si v princově blízkosti rozsvítil světlo „pro sebe“.)

Princ velmi trpěl tím, že byl vzdor svým zcela odlišným sklonům od dětství vtěsňován do otcem přísně předepsaných kolejí. Už v jeho útlém mládí jej zaujala otázka predestinace. Otec Friedrich Wilhelm měl v mládí sám s tímto dogmatem velké problémy, a proto Friedrichovým vychovatelům zakázal před princem o predestinaci mluvit. Zvědavý princ se však o tomto učení reformované církve přesto dozvěděl a došel k závěru, že on nepatří k vyvoleným Božím a že jeho těžký život je předurčen. Otec se o těchto synových úvahách dozvěděl až při prvním výslechu po nezdařeném útěku. Hned byli vyslýcháni i vychovatelé a učitelé náboženství a podezření padlo na hugenotského preceptora de Jaduna, který byl za to poslán do vězení.

Když byl princ Friedrich v únoru 1732 omilostněn a směl opustit Küstrin, musel zapomenout na své první lásky a z politických důvodů se oženit s princeznou z Braunschweigu-Bevernu, vzdálenou sestřenicí vídeňské císařovny, ačkoliv ji považoval za hloupou husu. Po jeho omilostnění mu byl svěřen první regiment a o čtyři roky později dostal také svou vlastní residenci v Rheinsbergu. I otec pochopil, že jistý odstup bude oběma užitečný. (Friedrich se sice tak dalece otcovým přáním přizpůsobil, ale nejednou se dostávali do nebezpečných diskusí, stále znovu také i o predestinaci.) V Rheinsbergu zůstával princ sice pod dohledem, ale mohl samostatněji disponovat svým časem, a ten nacházel hojně i pro své dosud zakázané záliby v literatuře, filozofii a hudbě. Pouštěl

se do studia různých věd, ale zabýval se intenzivně i teorií válčnictví a státoprávnosti.

V té době, kdy pruský princ začal užívat poměrné svobody ve vlastním sídle, těšínský Jan Liberda měl za sebou už také mnohé životní zkušenosti, včetně několika útěků. I jeho zajímala hudba a literatura, především však náboženská, a zabýval se i medicínou a chemií. Už od svého dětství byl konfrontován s nerovným soužitím katolíků a evangelíků v Těšíně a byl také dobře informován o pronásledování tajných evangelíků na Moravě i v Čechách. Studoval teologii v Halle a pomáhal tam podle svých možností v nakladatelství hallského sirotčince překladatelské skupině kolem Heinricha Mildeho, která se starala o tisk a kolportáž české evangelické literatury.

Roku 1723 se Liberda vrátil do Těšína a s velkým úspěchem učil na evangelické Ježíšově škole. Jeho tehdejší nadřízený, pastor Johann Adam Steinmetz, jej nazval „*geniálním učitelem*“. Koncem roku 1725 se však mladý učitel pokusil na vlastní pěst vyřešit situaci jedné židovské dívky. Byl to čin notně nerozvážný. Věc se měla tak: Nedaleko od Těšína, ve vsi Těrlicko, si osmiletá židovská dívka oblíbila sousedku, která jí zpívala pěkné evangelické písně. Otec děvčátka, šenkýř, bral jak sousedčinu, tak i svou židovskou víru na lehkou váhu a říkával, že když sousedčin Mesiáš do dvou let nepřijde, pak se všichni židé stanou křesťany. Ale děvčátko sousedčiny písně oslovovaly natolik, že se po nějakém čase rozhodlo, šlo v Těšíně za kazatelem Muthmannem a chtělo se nechat pokřtít. Evangelíci však nesměli nikoho do církve přijímat. Jesuité se o přání dítěte dozvěděli a začali nutit rodiče, aby dítě nechali pokřtít katolicky. To však nechtělo ani děvčátko ani její rodiče. Pěťadvacetiletý učitel Liberda nechal dívku (snad jedenácti nebo dvanáctiletou) z Těšína zkrátka zmizet. Byla podávána podle Liberdova plánu z ruky do ruky, až se dostala do evangelického sirotčince v braniborském Züllichau (dnes Sulechów v Polsku, tehdy patřilo město

k Braniborsku). Sirotčince fungovaly jako internátní školy. Když Liberdův těšínský pomocník u přísných výsledků selhal, byl Liberda prozrazen a hrozilo mu přinejmenším dlouhodobé vězení. Utekl včas a žil pod jiným jménem jako domácí učitel v jedné vsi severně od Nisy. Tam jej našlo počátkem následujícího roku povolání k českým exulantům do Grosshennersdorfu.

Od května 1726 působil Liberda mezi českými exulanty v Grosshennersdorfu. Na ordinaci musel šestadvacetiletý kazatel sice ještě skoro rok čekat, ale ujal se hned v dovoleném rámci svého úkolu. Byl neobyčejně pilný a schopný. Příznačné je, že do roka připravil a vydal svůj první český spis „*Klíč Davidův k otevření pokladů království Božího*“, který měl nemalý úspěch. (Později byl vydán ještě čtyřikrát.) Liberda byl nejen geniálním učitelem, nýbrž i strhujícím kazatelem. Na jeho kázání přicházeli Češi zdaleka, někteří dokonce tajně až z Čech. Způsob jeho kázání v podobě jednoduchých otázek a odpovědí k předepsanému biblickému textu umožňoval posluchačům, aby si je dobře zapamatovali a mohli je i opakovat. Liberda s úspěchem uplatňoval i své lékařské znalosti při léčení zanícených ran z vězení uprchlých exulantů a staral se i jinak o zmírnění exulantské bídy.

K malé radosti hennersdorfské vrchnosti, paní Henriette Sophie von Gersdorf, si Liberda rychle porozuměl s jejím stejně starým synovcem, hrabětem Zinzendorfem. Oba byli vychováni v pietistických školách, oba měli velké vize, oba měli rádi hudbu. Liberda Zinzendorfa obdivoval a oba nacházeli potěšení v tom, když si mohli spolu zazpívat nějakou píseň nebo část nějaké kantáty. Liberda byl jedním z prvních, který v červenci 1727 podepsal Zinzendorfovy statuty herrnhutského Bratrského spolku a dostal v něm úřad pomocníka. Avšak Zinzendorf se pokoušel určovat Liberdovo počínání a zpočátku se mu to dařilo.

Liberda vydal v roce 1730 své další české dílo pod názvem „*Pravidlo nejsvětější víry apoštolské i prorocké z Písem svatých*

sebrané“. Češi je nazývali zkrátka „*Pravidélko*“. „*Pravidélko*“ se těšilo zvláště velké oblibě a bylo ještě desetiletí po Liberdově smrti používáno jako vodítko při laiky řízených pobožnostech. Kromě toho pracoval Liberda na vydání nového českého zpěvníku. Avšak poměry v Hennersdorfu se zkalily: exulanti toužili po sborových řádech odpovídajících jejich zvláštní české tradici, žádali českou školu a vlastní samosprávu, toužili po vlastním, obrazů prostém kostele, a proto chtěli také sami určovat, jak budou použity jim věnované peněžité dary. Paní z Gersdorfu naopak chtěla Čechy vtěsnat bez veškerých zvláštností do místního luterského sboru, s nímž měli co nejdříve splynout. S darovanými penězi chtěla hospodařit sama, zakazovala exulantská podomní shromáždění i misijní cesty do Čech. Liberda měl pro exulanty plné pochopení, ale protože jim v jejich sporu s vrchností nemohl pomoci, a také sám se cítil vrchností ve své službě omezován, rozhodl se přijmout nabízené povolání do Holzkirchu (dnes Kościelnik v Polsku), kde se v okolí zdržoval také nemalý počet exulantů. Zinzendorf se mu to snažil vymluvit s tím, že jsou za tím povoláním intriky. (Možná, že skutečně paní z Gersdorfu se tak Liberdy chtěla zbavit.) Když si však Liberda nedal říci a na svém rozhodnutí trval, našel si Zinzendorf jinou cestu, jak jeho povolání do Holzkirchu překazit. Liberda zřejmě nepochopil jednu ani druhou intriku. Vzal věc jak přišla, zůstal a horlivě pracoval dál v Hennersdorfu a ještě si několikrát s hrabětem s potěšením zaspíval.

V Hennersdorfu se zatím vystupňovaly pře mezi exulanty a Zinzendorfovou tetou natolik, že někteří Češi byli z Hennersdorfu vykázáni a jiní odcházeli sami. Hledali útočiště v Herrnhutu. Do Herrnhutu přicházeli i exulanti přímo z Čech, počet Čechů rychle rostl a Zinzendorfovi se věc vymkla z ruky. Podobně jako jeho teta, ani on nechtěl trpět misijní cesty exulantů do Čech, a také všecka podomní shromáždění chtěl mít pod přísnou kontrolou. Nemohl také přijmout ty exulanty, na něž si dělala nárok jeho teta, a zřejmě se

doslechl i o české tužbě po lámání chleba. Spoléhal na Liberdu, že Čechy usměrní, ale Liberda měl pro Čechy, pro jejich misijní cesty, jejich podomní shromáždění a nakonec i pro lámání chleba pochopení. Liberda a jeho Češi se s Zinzendorffem nepohodli a hledali jiné, trvalé útočiště, což však vzhledem k velikosti skupiny nebylo snadné.

Toho léta 1732 vyšel Liberdův zpěvník „*Harfa nová*“. Našel velký ohlas mezi exulanty a byl velmi žádán i v Čechách mezi tajnými evangelíky.

Ačkoliv se čeští exulanti jinak neradi příliš vzdalovali od hranic, v tomto případě byli ochotni jít třeba až do Pruska, kam právě mířily stovky exulantů ze salcburského knížectví. Pruský král Friedrich Wilhelm I., který tehdy právě oženil svého syna proti jeho vůli s císařovou příbuznou, jen aby si zajistil dobré vztahy do Vídně, si nemínil vzápětí císaře pohněvat přijetím jeho uprchlých poddaných. Avšak při všech svých velkých chybách byl král mužem zbožným a Liberda mu silně promluvil do svědomí. Výsledkem jednání byly královy polovičaté sliby: chtěl pomoci, ale chtěl nejdříve mluvit s císařským vyslancem a nechtěl tou záležitostí budit pozornost. Zavazoval českého kazatele i české delegáty k naprosté mlčenlivosti.

Češi byli vděční i za poloviční slib a mlčenlivost dodržovali. Když jim však situace v Herrnhutu připadala už neúnosná, vydali se 10. října 1732 (280. výročí!) v počtu téměř 600 osob na cestu do Berlína a o jedenáct dní později stáli na pruské hranici. Avšak dál se nedostali. Od pruské hranice byli jako v zemi nežádoucí posláni zpět do Saska. Saský kurfiřt se na ně pro jejich rozhodnutí odejít ze země velmi hněval a zakázal je kdekoliv v Sasku nadále trpět. Do Pruska nesměli jít, v Sasku nesměli zůstat.

Liberda byl právě v těch týdnech ve Slezsku navštívit svého nemocného otce. Když se 1. listopadu vrátil do Hennersdorfu, byli Češi z Herrnhutu, ale i většina z Hennersdorfu pryč. Liberda ve své nerozvážnosti nedbal varování přátel, nýbrž šel, jak považoval za svou povinnost, na zámek ohlásit

svou přítomnost. K paní z Gersdorfu se však nedostal. Byl na její rozkaz hned zatčen a poslán do Drážďan.

Když se exulanti u pruské hranice ke všemu svému žalu a bezradnosti, kam se obrátit, dozvěděli o Liberdově zatčení, pospíchali hned čtyři jejich muži do Drážďan, kde byl Liberda vyslýchán, aby se tam sami udali a dopomohli Liberdovi na svobodu. Vzali na sebe celou zodpovědnost za odchod Čechů ze Saska a chystali se do vězení. Saští úředníci tyto čtyři Čechy sice přijali a vyslýchali, jejich výpověď prý Liberdovi také pomohla, ale propuštěn Liberda nebyl. Čeští muži byli po výsledku zkrátka posláni pryč, nikdo o ně nestál, zatímco Liberda byl vsazen do káznice ve Waldheimu. Jeho přátelé se obávali, aby nebyl vydán císaři, kde by mu mohl pro jeho delikt v Těšíně i pro jeho aktivity v Lužici s dosahem až do českých zemí hrozit i trest smrti.

Exulanti u pruské hranice se potulovali po lesích, trpěli zimou a strachovali se o svého kazatele. Nakonec se vzdor zákazu přejít pruskou hranici tajně v malých skupinkách vplížili do Berlína. Sotva z nich spadl největší strach, že budou z Berlína s ostudou vyhnáni, hned se snažili proniknout ke králi se svou naléhavou prosbou o pomoc kazateli Liberdovi. Král se nenechal dlouho prosit a o Liberdovo propuštění skutečně usiloval a zaručoval se saskému kurfiřtovi, že dohlédne, aby český kazatel nepůsobil další nepříjemnosti, ale marně. Jednání se jen protahovala, protože saský kurfiřt si byl vědom toho, že by císař mohl mít o Liberdu také zájem.

Liberda si ve Waldheimu brzy získal respekt, uznání i jisté výhody. Navštěvovali ho tam někteří bratři z Herrnhutu, ze Žitavy i z Berlína. Působil ve Waldheimu s úspěchem jako soukromý učitel, směl v doprovodu strážce vycházet i z káznice a využíval čas také ke studiu. Avšak agilní, temperamentní kazatel viděl důležitější úkoly a ztrácel trpělivost. První pokus o útěk se nezdařil, druhý se vydařil a po pěti letech v káznici se Liberda vrátil ke svému českému sboru do Berlína.

Král Friedrich Wilhelm I. měl k Liberdovi sympatie a rád ho v jeho úřadu českého kazatele potvrdil.

V příštích letech se Liberda osvědčil nejen jako kazatel, nýbrž byl exulantům velkou pomocí i v hospodářských záležitostech. Spravoval finanční podporu z královských pokladen pro výstavbu exulantské kolonie, organizoval sdružování českých přadláků a tkalců, aby mohl být snadněji ve velkém obstaráván potřebný surový materiál a organizován odbyt, ale pokoušel se i o alchymii, aby exulantům z bídy pomohl. Dobře si rozuměl s královskými úředníky.

Druhý český kazatel, Augustin Schulz, který přivedl do Berlína velkou skupinu Čechů z lužického Gerlachsheimu, Liberdovy hospodářské aktivity neschvaloval, a nejvíc jej rušilo, když Liberda získal u krále privilegium pro vysluhování večere Páně lámáním chleba. Schulz proti lámání chleba veřejně kázal, považoval to za svou povinnost. Oba čeští kazatelé si nerozuměli, a to mělo velmi negativní důsledky pro český sbor, v němž obě exulantské skupiny, Schulzova a Liberdova, nesrostly. Schulzova skupina se přiklonila k Herrnhutu, Liberdova se od něj naopak odklonila.

Koncem května 1740 se rychle po městě rozneslo, že král Friedrich Wilhelm I. umírá. Do Berlína byl spěšně přivolán korunní princ Friedrich z Rheinsbergu. Otec stačil dát synovi poslední instrukce, a když se 31. května ráno v přítomnosti sedmi generálů, dvou ministrů a tří sekretářů zřekl trůnu ve prospěch svého osmadvacetiletého syna, byl přesvědčen, že Friedrich bude jeho dobrým nástupcem. Odpoledne téhož dne nemocný král zemřel.

Zdánlivě nepřekonatelné bariéry mezi otcem a synem byly v té době do značné míry překonány. Tvrdá princova výchova i princovy některé už neblahé životní zkušenosti, které si sám zavinil, přinesly nakonec přece své ovoce, a také výsledky otcovy vlády byly přesvědčivé. Friedrich II. převzal království bez dluhů. Obdivoval svého otce

v jeho pracovitosti, přesnosti a šetrnosti. Vysoce hodnotil i dobrou, disciplinovanou armádu, kterou otec vybudoval.

Mladý král vstoupil do otcových šlépějí, pokračoval v otcově díle, ale zůstal v mnohém přece jiný než jeho otec. Byl především velmi vzdělaný, měl mnohé zájmy a na rozdíl od svého zbožného otce se stal volno-myšlenkářem. Otec měl v armádě sice velkou zálibu, ale válkám se vyhýbal, zatímco jeho syn si předsevzal armádu hned použít ke zvětšení království a získání válečnické slávy. Už 16. prosince 1740 vpadl do Slezska. Prohlásil své nároky na Krnovské knížectví, o něž Hohenzollernové přišli po bitvě na Bílé hoře, ale ve skutečnosti chtěl víc. Nic nedbal na to, že jeho otec se vždy staral o dobrý poměr k vídeňskému dvoru, nedbal ani na varování svého mladšího bratra. Naopak, zlé jazyky praví, že války o Slezsko byly také trochu pozdní pomstou za vnucené mu manželství, což je však méně věrohodné.

Ve svém nadšení pro svou „otčinu“, která se rozkládala nepřilíš ucelená napříč Evropou, se mladý král vrhl do boje, aby ji ucelil a zvětšil, byť na úkor jiných. On i jeho generálové toužili, jak žádal duch doby, po válečnické slávě. Zcela bez strachu o svůj život, mladý, v bojích málo zkušený král nebyl, a po knihách a umění se mu ve vojenském táboře také stýskalo, ale začal válku a jaksi už nemohl zpět. Hned v prvních týdnech psal Voltairovi: „*Chcete vědět, jak se odehrává můj život? Mašírujeme od sedmi ráno do čtyř hodin odpoledne. Pak se najím, pracuji, přijímám nudné návštěvy a nakonec se zaměstnávám hromadou hloupých bagatel. Neposlušné musím srovnávat, horkokrevné brát na uzdu, líné popohánět, netrpělivým vkládat udidla, loupeživé držet v mezích práva... To je mé zaměstnání! Rád bych je zaměnil za jiné... Vskutku je to [tj. válka] velké šílenství, ale když se to člověka jednou zmocní, těžko se z toho dostane.*“ (Dopis z Herrendorfu ve Slezsku, 23. 12. 1740.)

Do Berlína se v té době stále ještě trousili exulanti z Čech i z Moravy dost

hustě. Jan Liberda znal situaci pronásledovaných tajných evangelíků velmi dobře a přemýšlel, jak jim pomoci. Ve snaze upozornit na jejich utrpení širší evropskou veřejnost, chystal vydání německého překladu Komenského „*Historie o těžkých protiventstvích církve české*“, k níž chtěl připojit i zprávy o utrpení českých tajných evangelíků z nejnovější doby, tj. z 18. století. Král Friedrich II. však zbytečné konflikty s Vídní navíc nepotřeboval. V červenci 1741 Liberdu napomenul, aby používal „*moderátních výrazů*“ a aby knihu předložil ministerstvu k cenzuře. Cenzura působila českému kazateli potíže. Avšak když pruské vojsko ve svém úspěšném tažení přes Slezsko prorazilo až do Čech, Liberdova pozornost byla beztak obrácena jinam.

Exulantům se naskytla jedinečná příležitost vyřídít si za přítomnosti pruského vojska v Čechách ještě to nejdůležitější: vyhledat své odebrané děti, navštívit své příbuzné, těm, kteří chtěli, pomoci přes hranice do exilu, a také žádat o náhradu opuštěného majetku. Kazatel Liberda přemýšlel, jak využít této příležitosti ve prospěch všech českých tajných evangelíků.

Pruští vojáci se v Čechách nechovali právě příkladně. Mimo jiné se v exulantských životopisech dočteme i o tom, jak Prušáci vzali otce rodiny násilím do armády, z níž se už nikdy nevrátil, matka zemřela a děti osiřely. Válka byla pro všechny postižené zlá, ale čeští evangelíci přesto vzhlíželi k pruskému králi s nadějí na pomoc pro své potlačené a utrápené svědomí. Friedrich II. sledoval však tvrdě jen svůj cíl a svá mírová jednání s Vídní nemínil zatěžovat požadavky o úlevy českým evangelíkům. Našel pro ně pohotově jiné řešení, a to i ve svůj prospěch. Nabídl pronásledovaným evangelíkům ochranu ve své zemi, v zabraném Slezsku. Pokud šlo o organizaci emigrace, věděl, že se v té věci může spolehnout na podnikavého českého kazatele Liberdu.

Král a kazatel se domluvili na podmínkách a o Vánocích 1741 byl Jan Liberda jako medicus Johann Frey už v Hradci

Králové, aby tam s pruskými generály prodjednal provedení hromadné emigrace českých evangelíků do Slezska.

10. února 1742 přivedl Liberda prvních třicet českých emigrantů do slezského Münsterbergu (270. výročí). Počátkem května jich tam bylo už 1100 a rychle přibývali další. Liberda se staral o jejich usídlení, ale situace byla při velkém návalu emigrantů chaotická a slezští úředníci zcela bezradní.

V červnu uzavřel Friedrich II. vítězný mír, ale svým vítězstvím si nebyl zcela jist. Peníze potřeboval na budování pevností. Neměl ani dostatečný přehled o pozemkových poměrech ve Slezsku a musel se zatím s ohledem na slezskou šlechtu chovat zdrženlivě.

Liberda se vyčerpal náročnou, rychlou a pro něj osobně nebezpečnou organizací emigrace, správou velmi rychle rostoucí emigrantské obce v Münsterbergu i bezvýsledným úsilím o založení králem slíbené české kolonie. Jel do Berlína, aby tam jednal o konkrétních možnostech usídlení Čechů a aby se trochu zotavil. Byl nemocen. Říkalo se, že jej v Nise otrávil. V Berlíně mu bylo amputováno několik prstů u ruky, avšak marně. Liberda po několika dnech – 9. srpna 1742 v Berlíně zemřel. (Smutné výročí události nemalého dosahu.)

Pruský král Friedrich II. na Čechy nezapomněl, ale zůstali pro něj vedlejší záležitosti. V Liberdovi ztratil dobrého spolupracovníka. Kazatel Macher, kterého do Münsterbergu poslal, psal jen naříkavé zprávy, žehral na úředníky a ani s exulanty, kteří si přáli při Večeři Páně lámání chleba, se nedohodl. Následovalo sedm let exulantské bídy ve Slezsku. Husinec byl pak založen svépomocí, díky obětavosti Václava Blanického a holandských a švýcarských souvěrců, a Friedrichův Tábor vznikl na dobrou radu polské evangelické šlechty na půdě, kterou král jen dočasně spravoval. Teprve počátkem padesátých let měl král o půdě, s níž mohl ve Slezsku volně disponovat, lepší přehled. Pak nechal vyměřit v Krašejovském lese půdu pro sto českých rodin – Friedrichův Hradec,

založený takto v roce 1752, slaví tedy letos také kulaté, 260. výročí.

Po dvou slezských válkách následovala třetí. Friedrich II. trpělivostí nevynikal, zvláště ne, když se jednalo o vojenské záležitosti. Ve sledování svých cílů byl stejně tvrdý jako jeho otec a vojenská neschopnost jeho o deset let mladšího bratra Augusta Wilhelma vzbuzovala u něj výbuchy hněvu podobné otcovým. Sám byl zatím už zkušeným válečníkem. Třetí slezská válka jej však přiváděla nejednou k zoufalství, ale ani na radu svých vysokých úředníků ji nemínil bezúspěšně vzdát. Zůstal ve své tvrdé neústupnosti, byl odhodlán buď zvítězit nebo zemřít. Byl si přitom také dobře vědom válečné hrůzy, kterou jeho neústupnost prodlužuje. Svě o tři roky starší sestře Wilhelmině, k níž měl úzký přátelský vztah, psal: „... *Tolik lidských obětí, jaké je to hrozné vraždění! Jen s hrůzou na to myslím. Ale ať u toho člověk cítí co chce, teď platí jen opatřit si bronzové srdce a připravit se na vraždění a krveprolití...*“ (Dopis z Vratislavi 8. 2. 1758.) S touto bezohlednou tvrdostí k sobě i jiným podivně koresponduje ve stejném dopise jeho upřímná starost o sestřino zdraví, o její život. Byla v té době už vážně nemocná.

I třetí slezskou válku ukončil Friedrich nakonec úspěšně. Avšak jeho sestra Wilhelmina zatím zemřela. Dva roky po ukončení III. slezské války zemřela i králova o sedm let mladší sestra Sophie. V bojích otrlý pruský král – plakal. Přiznával to ve svém dopise své mateřské přítelkyni, hraběnce Camas, která mu jako mnozí jiní kondolovala: „... *Děkuji mnohokrát, milá matičko za Vaši soustrast... Viděl jsem, jak mizí její [sestriny] síly, ale to mi, dobrá matičko, nepomůže v bolesti, kterou cítím nad smrtí své sestry...; něžné přátelství a opravdová úcta – to všecko žádá své právo, a já musím zakusit, dobrá matičko, že můj cit je silnější než můj rozum. Mé slzy, můj smutek jsou marné, a přesto je nemohu potlačit...*“ (Dopis z listopadu 1765.)

Friedrich měl i ke svým ostatním sourozencům vřelý vztah. Z bratrů však chtěl mít vojáky, a když se mu to docela nedařilo, dokázal se na ně hněvat. Velmi ctil svého vychovatele Kalcksteina až do jeho smrti. Silný citový poměr měl i ke svým jiným generálům a důstojníkům a jejich smrt se jej osobně hluboce dotýkala. A přesto: ve válce, v zápalu boje od nich žádal skutečné nasazení života, jak ukazuje příklad jeho zvlášť milého přítele, výše zmíněného důstojníka, v té době už generála Heinricha Augusta de la Motte Fouqué (1698 – 1774), který se mu v mládí podobně jako Kalckstein snažil ulehčit těžký čas ve vězení v pevnosti Küstrinu. (Generála Fouqué známe ostatně také z exulantských dějin: byl od roku 1742 komandantem v Kladsku.) Když byl Fouqué v sedmileté válce u Landshutu poražen, zraněn a zajat, hněval se na něj Friedrich nezkrotně. Ale když jeho hněv opadl, byl přece jen rád, že Fouqué bitvu u Landshutu přežil a pečoval o něj dojemně až do jeho smrti: psal mu dopisy, posílal mu všelijaké tehdejší vymoženosti pro nedoslýchavé, dobré víno z míst společných vzpomínek a jiné. O Vánocích 1768 psal sedmdesátiletému příteli: „*Posílám, milý příteli, něco malého na památku ode mne. Je zvykem, že si lidé v rodině o Vánocích dávají dárky, a já Vás počítám k rodině, jako čestného člověka, statečného, nebojácného a bezúhonného rytíře a jako starého přítele. Pečujte pěkně o své zdraví, aby mi byl můj dobrý starý přítel co nejdéle zachován.*“ (Dopis z Berlína 22.12.1768.)

Friedrich II. má dvě stránky: na jedné straně je vidět jen krví potřísněného bezohledného válečníka, který je vlečen svou touhou po válečnické slávě a po uskutečnění svých mocenských cílů, na druhé straně se za tvrdým krunýřem skrývá jemný, citlivý porozumění plný člověk, toužící po míru, harmonii a klidných hodinách u knih a hudby. Tradují se o něm mnohé takové i takové historiky.

Českým exulantům Friedrich II. nedodržel všechny své sliby, ale měl s nimi za to vskutku obdivuhodnou trpělivost, která při

jeho temperamentu nebyla samozřejmá. Protože exulanti těžko nacházeli luterské kazatele, kteří by jim lámali chléb, docházelo mezi nimi ke komplikacím a dělení. V Münsterbergu se rozdělili na luterský a reformovaný sbor, v Berlíně vznikly dokonce tři různé sbory. Král snášel jejich žaloby, splnil jim mnohá jejich přání, napomínal je ke svornosti. Exulantskou skupinu, která se přidržovala herrnhutské Jednoty bratrské, sice Friedrich dlouho neuznal oficiálně jako samostatný sbor (v tom musel brát ohled na luterány), ale nebránil jí, aby se jako samostatný sbor chovala. Když na bratry přišla písemná žaloba, napsal zkrátka na její okraj: „*Mohou dělat co chtějí, jen když neučí nic proti zemským zákonům a dobrým mravům.*“

Na rozdíl od usazení exulantů v Berlíně ve třicátých letech, usazení českých exulantů ve Slezsku krále na penězích příliš mnoho nestálo. Vlastně by byli exulanti ve Slezsku na Friedricha mohli i zanevřít, protože jeho nedodržené sliby je stály sedm let velké bídy a mnohé životy. A půda, kterou dostali Češi v Krašejovském lese, umožňovala také jen velmi bídný život na hranici existence. Avšak exulanti našli ve Slezsku svou vytouženou náboženskou svobodu, zabydleli se, naučili se s málem vycházet a na pruského krále vzpomínali jen s vděčností, zatímco kazatelé Liberda a Blanický, kteří obětovali pro exulanty mnohem více, upadli brzy v zapomenutí. Liberda nešetřil svého zdraví, nasazoval v Čechách svůj život, pracoval v Berlíně i ve Slezsku až do úmoru. Blanický kvůli exulantům přemohl svou vypěstovanou šlechtickou hrdost a šel v Holandsku od domu k domu žebrať o peníze, až se z toho tělesně i nervově zhroutil, sloužil exulantům dva roky zcela bezplatně, snášel s nimi nemoci, hlad a bídu. Oba kazatelé však byli brzy zapomenuti, ale jméno krále Friedricha II. bylo mezi potomky exulantů s úctou opakováno. Samozřejmě měly na tom nemalý podíl i školy.

Srovnávat kazatele Liberdu a Friedricha II. není snadné. Jejich osobnosti jako

takové si byly v mnohém velmi podobné, ale jejich společenské postavení, jejich výchova, jejich možnosti i jejich úkoly a předsevzetí byly příliš rozdílné. Oba byli velmi pracovití, svéhlaví, temperamentní, vzdělaní, milovníci hudby. Oba měli velká předsevzetí. Zamýšlet se nad životy těchto dvou nadaných, aktivních a všelijak chybných mužů nám může být kázáním.

Liberda byl vynikajícím kazatelem. Jeho aktivity, týkající se odstranění materiální nouze exulantů, nebyly bezvýsledné, ale někdy příliš spontánní a neuvážené, v jeho sotva představitelném pracovním přetížení i chaotické. Jeho sny o misii ve světě pomocí české obchodní společnosti byly předčasné a v té době nerealistické. Dělal všechno najednou. Chtěl obstarat duchovní i materiální potřeby exulantů v Berlíně i dosáhnout úlevy pro pronásledované evangelíky v Čechách. Když ve svých 42 letech umíral, byl oplakáván tisíci exulantů a odcházel od nedokončeného díla. Také jeho vize pomoci všem v Čechách pronásledovaným aspoň bezpečně do emigrace a umožnit jim život v náboženské svobodě, byla uskutečněna jen z velmi malé části a za cenu velkých obětí, ale nabyla historického významu.

Friedrich II. byl proti své vůli vychován k tomu, aby se stal vojevůdcem a králem a aby své království pozvedl. Po marných dětských vzpourách akceptoval svůj úkol a splnil jej. Stal se vynikajícím válečníkem a panovníkem. Pokračoval ve správních reformách svého otce i v jeho úsilí o náboženskou toleranci, zreformoval soudnictví a dosáhl i toho, že se Prusko stalo v Evropě jednou z velmocí. Soustředil se na svůj úkol, vžil se do něj, byl jím ovládán. Ačkoliv by byl mnohem raději dělal něco jiného než válčil, jak nejednou psal ve svých dopisech, válečnictví přece propadl a nešetřil v něm sebe ani přitele, tím méně nepřitele.

Na rozdíl od Liberdy se Friedrich II. soustředil bezohledně na své nejdůležitější úkoly a všechno ostatní sledoval jen

podle daných možností, spíše mimochodem. K uskutečnění svých předsevzetí měl také mnohem více času než Liberda, protože se dožil podstatně vyššího stáří. Zemřel ve svých 74 letech.

Liberda i Friedrich II. chtěli pomoci českým exulantům. Pro Liberdu patřila pomoc exulantům a tajným evangelíkům v Čechách k budování Božího království, a tím k jeho nejpodstatnějším životním úkolům. Pro Friedricha II. to byla jen vedlejší záležitost, prospívající především pruskému království, ale nakonec i těm v jejich vlasti pronásledovaným lidem. Jako král je sledoval přejícně, ale nebyl ochoten pro ně obětovat víc než něco z toho, co mu přebývalo.

Friedrich se už ve svém mládí přestal ptát po Boží vůli. Stačily mu jeho vlastní osvícenské představy o životě a lidumilných životních cílech. Ve svém mládí prohlašoval ještě s ohledem na otce: *„Mně stačí, že jsem přesvědčen o nesmrtelnosti své duše, že věřím, že je Bůh, i ten, kterého poslal, aby svět spasil, a že se snažím, pokud je to v mých silách, stát se ctnostným... a plnit své povinnosti...“* Krvavé války, do nichž se v touze po slávě vrhl, jej vzdor jeho lidumilným osvícenským ideálům vedly k vraždám, stravovaly jej, určovaly jej a trvale jej poznamenaly. Myšlenku na Boha Friedrich vytlačoval a na konci svého života mnil: *„Život je jen sen, a když je u konce, nic nezůstane.“*

Friedrich se rozhodl žít v zodpovědnosti jen sám před sebou a skončil v nihilismu. Liberda chtěl plnit Boží vůli, ale i on se někdy ve své horlivosti pomoci exulantům nechával strhnout nezodpovědnými vlastními plány a vlastní vůlí. Zatímco my se ptáme, proč jej Pán Bůh odvolal uprostřed jeho nedokončeného, tak velikého a pro pronásledované evangelíky v Čechách tak slibného úkolu, jeho kolega Augustin Schulz mnil, že *„jeho brzký konec je třeba připočíst Boží dobrotě, která jej bezpochyby chtěla vypřáhnout z jeho pracných a neužitečných projektů, jimiž se mořil a v nichž chtěl*

v *Münsterbergu pokračovat.*“ Na takové otázky „proč“ však nikdo správně neodpoví.

Liberda byl jistě člověk chybný, ale chtěl sloužit Bohu a sloužil exulantům i tajným evangelíkům v Čechách svou neúnavnou prací velmi účinně. Přál si, aby Boží Slovo bylo kázáno po celém světě a šikovně školil exulanty, aby byli činní jako laičtí kazatelé a predikanti. A ty, kteří neuměli vystupovat jako predikanti, napomínal, aby svědčili svým životem. Aby nakonec dnes Liberda také sám přišel k slovu, připomeňme si aspoň pár slov z jeho napomenutí, které kladl rád na srdce svému sboru: „*Milí bratři! ... Jestli vám bude milý Pán Ježíš, bude vám milé jeho Slovo ... uče se též podle toho Slova Božího vždy víc a více zachovávat i jak nejvíce býti může, o to se starati, aby se život s ním srovnával, ano, abyste životem bez slova dokazovali, co věříte, neboť to jest nejsilnější a nejužitečnější kázání ...*“

Edita Štěříková

PO STOPÁCH NAŠICH „HRADECKÝCH“ PŘEDKŮ

Vzhledem k mé „nesoučasné“ češtině, dovoluji si k vyjasnění poznamenat následující k mé osobě: Od roku 1967 žiji v Německu. Češtinu, kterou jsem se naučil v mém šestém roce (mou mateřskou řečí byla do té doby němčina), používám jenom při návštěvě v Čechách. S přibývajícím stářím, po splnění rodinných povinností, našlo se v myšlenkách místo a čas také na otázky mých „kořenů“ a na historii mých předků. Výsledkem nového zájmu je jak organizace každoročního sejití „Hradeckých“ (Grätzer Treff), tak i „studijní“ zájezdy po stopách naší historie ve Slezsku a v Čechách.

Pod pojmem „Hradečtí“ vidím potomky českých emigrantů pocházející z bývalých českých osad Bedřichův Hradec a Petrův Hradec (Friedrichsgrätz a Petersgrätz) a dvou v blízkosti ležících menších osad Münchhausen a Wilhelmshort. Tyto čtyři kolonie byly založeny v blízkosti Opole. Dekretem

krále Friedricha byl jako první založen Bedřichův Hradec v roce 1752.

Většina emigrantů z jmenovaných obcí odešla ze severovýchodních Čech, možná nejvíce z Opočenska, v době slezských válek v první polovině 18. století. Zdrojem informací k hledání našich kořenů jsou především knihy sestry Edity Štěříkové, která se velký čas svého života se svým manželem věnovala průzkumu exulantské historie. Dále i spisy pana Dr. Jaroslava Šůly, historika, jehož články jsem našel v trebechovické knihovně.

Po druhé světové válce museli „Hradečtí“ nedobrovolně opustit svůj domov ve Slezsku. Českou vládou nám daná možnost vrátit se po válce do „země otců“ byla přijata jako „hlas z nebe“. V 70. letech minulého století se opět, mezi jinými i moje rodina, přestěhovala do území Německa. Pro mnohé mladší sourozence to byla těžce „stravitelná“ situace. Dnes jsme ve srovnání s bývalými desetiletími a stoletími roztroušeni po celém Německu a Čechách.

Po válce se snažil poslední farář z Bedřichova Hradce pastor Klaar jednou za rok shromažďovat z jejich obcí vyhnané a před frontou uprchlé „Hradečáky“. Po něm tuto úlohu převzal pan Richard Mühlheim z Augsburgu. Vzpomínky „Hradeckých“ žily tímto dále.

V roce 2003 jsem byl účastníky „hradeckých setkání“ pověřen dalším organizováním tohoto sjezdu. Bez angažované, odborné spolupráce mého švagra a pamětníka života v Bedřichově Hradci Pavla Daniela, bych ovšem nebyl schopen naši práci úspěšně zastávat.

Cílem našich každoročních sejití je vedle družného společenství připomínat pohnutky, víru, život a utrpení našich předků před odchodem do Slezska a po příchodu do Slezska. Tyto znalosti chyběly i některým ze starších ročníků; což teprve našim dětem a osobám, které neprošly českými školami. Tuto mezeru se snažíme doplnit v němčině sepsanými informačními spisy, brožurkami.

V blízkosti Norimberka se tedy každou první sobotu v září setkává 60 až 80 osob. I padesáti a šedesátiletá „mládež“ se o naše přednášky a úvahy začíná zajímat.

Dalším prostředkem k poznání stop našich předků jsou zájezdy do Slezska a do Čech. Šestý autobusový zájezd se konal v červnu roku 2012. V našich bývalých obcích v Polsku, nyní Grodziec a Petruwka jsme byli od představitelů obce a od katolického faráře vlídně přijati. Bylo nám povoleno z bývalých nalezených náhrobních kamenů na hřbitově postavit pomník, který ve třech jazycích připomíná život našich předků. Ve škole byla zařízena historická místnost, kde jsou mezi jiným vystavené od nás předané historické dokumenty a fotografie z předválečné doby. Tyto připomínají založení osady českými evangelíky.

Novináři nás v „Hradci“ převážně doprovází, interviewují a o naší historii a historii našich předků v novinách informují. Během těch 6 minulých zájezdů, z nichž každý měl jiné cíle, jsme se v Čechách zastavili a informovali v Třebechovicích p. O., v Opočně, v Litomyšli, v Betlémské kapli v Praze, v kolébce Jednoty bratrské v Kunvaldu, v Náchodě, v Táboře a v Nejdku u Karlových Varů, kde mnozí z nás 20 roků žili. V evangelickém kostele jsme vděčně připomněli laskavé přijetí v letech po druhé světové válce a péči, které se nám dostalo ze strany evangelické církve a jejích farářů. Setkání vyvrcholilo ve společném slavení svatého Večeře Páně; překvapivým objevem pro mě byl kalich a džbán, pocházející z Bedřichova Hradce. Jedna trpká příchuť našeho přijetí v zemi otců se ovšem nedá nepřipomenout: původní německé obyvatelstvo bylo z jejich obydlí vyhnáno a my jsme byli umístěni v jejich domech, bytech – s jejich inventářem!? Při jednom setkání se zástupci současné německé menšiny v Nejdku jsem tuto trapnou skutečnost nemohl nepřipomenout.

V Polsku jsme si připomněli a prohlédli to město Münsterberg, nyní Ziembice, v němž se exulanti v 18. století shromažďovali, dále

nezapomenutelné setkání v „českém domku“ v polském Husinci. Při zájezdu 2007 jsme mohli zařadit do programu pro zájemce i návštěvu v Zelově a pro nás v těžce „stravitelné“ Osvětimi. Pochopitelně jsou vždy pro mnohé účastníky zájezdů emociálně nejsilnější vzpomínky na opuštěné domovy při návštěvě těch čtyř jmenovaných „hradecských“ obcí.

V Německu nás překvapily dějiny českých exulantů v Drážďanech. Jejich osud a další sborový život nám byl přiblížen ve sborovém domě ev. lutherské církve „Johannes“ v Drážďanech. K širšímu pohledu nám sloužila jak návštěva v Museu bratrské církve v Herrnhutu, tak i výklad paní farářky v městě Niesky, další osadě založené česky mluvícími exulanty.

Tradice a víra našich předků žije v mnoha rodinách a v některých sborech i v Německu dále: Jeden prosperující sbor je v blízkosti Stuttgartu a další, několika málo rodinami vystěhovalců založený sbor v Norimberku. Tyto rodiny jsou na rozdíl k prvnímu jmenovanému sboru dnes v menšině. V tom novém, roku 2001 v Norimberku dostaveném, poměrně velkém sborovém domě, připomíná nápis „Christus unser Leben“ nápis v nejdečtém kostele: „Kristus život náš.“

Günter Mally

VÝROČNÍ KONFERENCE A VALNÁ HROMADA 2012

Výroční konference a valná hromada občanského sdružení Exulant se konala ve dnech 6. a 7. října ve sboru Českobratrské církve evangelické v Teplicích.

Jsme vděčni teplickému sboru za možnost uspořádat zde konferenci a zejména za ohromnou pohostinnost a pěknou atmosféru. Konference byla vzácnou příležitostí, při níž jsme se mohli opět sejit s manželi Štěříkovými. Velice zajímavou přednášku sestry Edity Štěříkové, věnovanou „kulatým“ výročním tak rozdílných postav, jako byli Friedrich II. a Jan Liberda, si můžete přečíst

v tomto věstníku. Otiskujeme i přednášku bratra Rudolfa Brahy věnovanou stému výročí narození bratra faráře Jana Jelínka, která též zazněla. Bratr Josef Čáp představil nově vydanou publikaci Exulanta „Jednota bratrská v Lešně“. Velmi populární oblasti exulantské genealogie se ve svých příspěvcích věnovali bratři Tomáš Stodola a Petr Hlaváček. Předpokládáme, že této oblasti budeme věnovat i další setkání. Na závěr prvního dne nás manželé Hlavsovi seznámili s činností své soukromé společnosti VISTAFILM, s natočenými filmy „Síla přesvědčení“ o N. L. Zinzendorfovi a „Český Rixdorf 1737“ i s některými plány do budoucna. Prvně jmenovaný film jsme pak mohli shlédnout.

Při nedělních bohoslužbách sloužil kázáním v teplickém sboru předseda Exulanta emeritní synodní senior Pavel Smetana.

Valná hromada vyslechla výroční zprávu předsedy sdružení, zprávu o hospodaření a zprávu revizní. Zprávy byly schváleny. Valná hromada zvolila nový výbor sdružení ve složení: Mgr. Pavel Smetana, Ing. Dobroslav Stehlík, Jiří Šmída, Mgr. Miroslav Jelinek, MUDr. Josef Čáp a Mgr. Jan Bistranin. Za náhradníky byli zvoleni Rudolf Braha, Mgr. Pavel Čáp, Mgr. Petr Hlaváček, Jarmila Matějková, Ing. Tomáš Svoboda, Mgr. Petr Brodský, Ing. Alexandr Drbal a Mgr. Vlastimil Pospíšil. Valná hromada zvolila i novou revizní komisi ve složení: Mgr. Ing. Karel Matějka a Jiřina Vimpelová. Předsedou sdružení byl zvolen Mgr. Jan Bistranin.

Výroční zpráva předsedy občanského sdružení Exulant

Milé sestry a milí bratři,

když jsme téměř před dvaceti lety (1993) připravovali první porevoluční konferenci reemigrantů v Praze, netušili jsme ještě, zda se duchovní práce mezi potomky českých exulantů bude moci dále rozvíjet. Nucená přestávka, která trvala téměř čtyřicet let, způsobila, že pozoruhodný odkaz našich otců

a matek téměř upadl v zapomenutí. V době totality se jen výjimečně dařilo získat vízum k návštěvě příbuzných v českých exulantských sborech v Polsku. Zářným příkladem zájmu o navrátilce ze Zelowa a okolí byli faráři zelowského sboru – nejprve farář Zdislaw Tranda, pozdější biskup Reformované církve v Polsku, a počátkem osmdesátých let mladá farářská dvojice Věra a Miroslav Jelínkovi, kteří svým zájmem o osudy navrátilců připravovali půdu pro intenzivní spolupráci mezi sborem v Zelowě a reemigrantskými sbory v Česku.

Listopad 1989 opět vrátil svobodu cestování; opět se otevřely hranice a rodinné vztahy se obnovovaly. To vše vytvořilo předpoklady k obnovení činnosti mezi českými reemigranty, kteří se vraceli po 2. světové válce do země otců a kteří znovu zapustili kořeny v Čechách a na Moravě. Někteří našli místo v českých evangelických sborech. Nejstarší generace však pomalu vymírala a s ní upadaly vzpomínky na život v českých evangelických obcích za hranicemi naší vlasti.

První porevoluční sjezd v Praze v roce 1993 zůstane natrvalo výrazným mezníkem v naší náboženské historii. Delegace reemigrantů byla pozvána k prezidentu Václavu Havlovi a jeho poselství bylo přečteno v Betlémské kapli. Při závěrečném shromáždění arcibiskup pražský, kardinál Miloslav Vlk, vyjádřil lítost nad pronásledováním nekatolíků v pobělohorské době. Tehdy uzrála myšlenka ustavit občanské sdružení Exulant. Jeho úkolem bylo:

- střežit exulantský odkaz
- prohlubovat národní historickou paměť
- připomínat si velké osobnosti českého exilu
- prohlubovat a oživovat víru navrátilců.

Během dvaceti let se podařilo vybudovat rozsáhlou exulantskou knihovničku, převážně z dílny sestry Edity Štěřikové, vydat 34 obsáhlých čísel věstníku Exulant, navštívit významná místa v Čechách, Německu, Polsku, Holandsku, Ukrajině, připravovat

každoročně konference na různých místech, kde je větší koncentrace potomků reemigrantů, instalovat pamětní desky jako vzpomínku na bolestnou cestu české emigrace. Velmi důležitá byla konference v Lešně, dávném sídelním centru polské Jednoty bratrské.

Jako výsledek společné práce výboru občanského sdružení Exulant a mnoha dalších spolupracovníků se v minulém roce podařilo opět uskutečnit Memoriál J. A. Komenského v Žacléři, zájezd výboru do Zelowa 23. – 25. března s rozpravou se staršovstvem o další spolupráci Exulanta s Reformovanou církví a sborem v Zelowě. Členové Exulanta se připojili k zájezdu evangelického ochranovského sboru v Praze do Berlína ve dnech 15.– 17. června při 275. výročí příchodu českých exulantů do Berlína. Je připravena pamětní deska českých exulantů v Žitavě, odkud se pašovala česká náboženská literatura do Čech.

Publikační činnost je zastoupena knihou Zelow v 2. vydání, dále publikací Jednota bratrská v Lešně s přednáškami E. Štěříkové a prof. J. Dworzackové. Text publikace je doplněn řadou dobových fotografií. Opět v tomto roce připravila redakční rada dvě čísla věstníku Exulant s hodnotnými články a informacemi o dalším programu naší činnosti. Bratři T. Stodola a P. Hlaváček s velikou ochotou připravili rodinnou genealogii mnoha žadatelům z okruhu českého náboženského exilu.

Evangelizační shromáždění s přednáškou o Zelowě a zelowských reemigrantech v Čechách a na Moravě se uskutečnilo ve sboru Teplá u Karlových Var. Kázal a přednášel předseda občanského sdružení Exulant Pavel Smetana.

Ještě bych rád upozornil na vznik Zvonků dobré zprávy, jejichž uměleckou vedoucí je farářka Věra Jelinková z Ratiboře. Oba manželé Jelinkovi přijali volbu za faráře valašských evangelických sborů Ratiboře a Kateřinic. Tak se misijní působení zvonkového hudebního tělesa zdvojnásobilo,

protože původní Zelowské zvonky pokračují ve své činnosti v Polsku.

Soustředěnou pozornost jsme věnovali přípravě dvou významných akcí, které se mají konat příští rok. Je to především třetí porevoluční sjezd v Praze 8. června 2013. Až se na Vás obrátíme s prosbou o pomoc při přípravě a zajištění náročných úkolů setkání, prosím Vás, abyste naši výzvu neoslyšeli.

Dále je to zájezd na Ukrajinu ve dnech 5. – 9. 7. 2013. Zájem o osudy volyňských a ukrajinských českých evangelických sborů je mezi členy našeho sdružení stále živý, přestože některé sbory nepřežily obtížná léta válečného a poválečného období.

Potěšitelný je také zájem o životní příběhy velkých osobností českého náboženského exilu u majitelů soukromé Televizní společnosti Vistafilm s.r.o. Ti už natočili film o zakladateli Obnovené Jednoty bratrské hraběti Zinzendorfovi, který byl už uveden v ČT. V současné době připravují půlhodinový film na téma Češi v Berlíně.

Ještě jedna nová radostná zpráva. Mladá absolventka FF Karlovy univerzity v Praze, Barbora Kučerová, napsala a obhájila diplomovou práci o české emigrantské komunitě ze Zelowa. Jako výraz vděčnosti za pomoc při obstarávání materiálů darovala sdružení Exulant jedno paré své diplomové práce.

V závěru bych rád poděkoval všem členům i nečlenům občanského sdružení Exulant. Nemohu vás všechny jmenovat, protože bych zcela jistě mnohé opomenul. Chci jen připomenout, že práce ve výboru Exulanta byla pro mne zdrojem radosti. Zcela přirozenou cestou přebírali jednotliví členové výboru úkoly, bez kterých bychom nedokázali zajistit realizaci našeho náročného programu.

Ve svém úřadu předsedy sdružení končím svou službu pro pokročilý věk. Doufám, že budu moci sledovat práci našich nástupců s velkou vděčností Pánu Bohu. Prožili jsme opravdovou křesťanskou oikumenu. Členy různých protestantských církví spojila láska k odkazu našich otců a matek, takže jsme při

společné práci nevnímali rozdíly, které dosud jsou mezi našimi církvemi. V Kristu jsme prožívali hlubokou jednotu. A to přeji našim pokračovatelům i vám všem.

Pavel Smetana

PODĚKOVÁNÍ

Občanskému sdružení Exulant se dostalo ohromné výsady, že mu od jeho vzniku stály v čele dvě mimořádné osobnosti, které jeho činnost formovaly a zároveň mu dodávaly váhy před veřejností i státními institucemi. Prvním předsedou byl významný vědec Prof. Ing. Karel Matějka. Druhým předsedou se stal synodní senior Českobratrské církve evangelické Mgr. Pavel Smetana.

Při valné hromadě 2012 bratr Pavel Smetana oznámil, že bude pokračovat v činnosti Exulanta jako člen výboru, ale nikoli už jako předseda. Jsme bratru Smetanovi nesmírně vděční za vše, co pro sdružení Exulant vykonal a koná. Stál už u vzniku samé myšlenky obnovení spolku potomků exulantů a poté věnoval Exulantu ohromnou práci po celých dvacet let.

Valná hromada 2012 zvolila bratra Smetanu čestným předsedou Exulanta a MUDr. Josef Čáp mu předal pamětní „Exulantskou růži“. Uvědomujeme si, že to je velmi nedostatečné poděkování za všechnu náročnou práci, a tak k poděkování přidáváme i apoštolovo ujištění: „... vždyť víte, že vaše práce není v Pánu marná“ (1Kor. 15, 58).

Jan Bistranin

PRÁZDNINOVÉ OHLÉDNUTÍ POTULNÉHO

Začátek prázdnin je vždy naplněn příjezdem skupiny mladších dětí z Ukrajiny, které se zúčastňují letního tábora v Bělči. Tak tomu bylo i letos – skupinka dětí z Veselynivky, díky podpoře mnohých sborů ČCE, mohla prožít téměř 14 dnů v táboře Jana Amose Komenského. Také skupinka

mládežníků vyjadřuje své poděkování za možnost pobytu ve strmilovském kempu.

Hlavním bodem prázdninového programu „potulného“ bylo zorganizovat účast delegace ČCE na oslavách stého výročí založení Veselynivky. Pozvánka na tuto slavnost zněla: „*Zveme vas k oslavě 100 Leti viročí naší obce 12.08.12r. 09.00h c.Veselinowka.*“ Každý z účastníků si kladl otázku – co nás čeká? Delegaci tvořili za synodní radu Daniel Ženatý, Lia Valková, za ústřední církevní kancelář Marie Stolařová, zvláště žádaným a vítaným hostem byl Daniel Heller, který po mnoha letech mohl zavzpomínat na sedmiměsíční pobyt v obou sborech. Kurátor sboru v Táboře Zdeněk Beneš vypomáhal s řízením „Berušky“. Zvláště milými členy delegace byli Jaroslav a Věra Kalouskovi z Peregu Mare. Po návštěvě zelowských tak došlo k dalšímu propojení krajanů. Tím byl dán i směr trasy, která směřovala tentokrát přes Rumunsko, Moldávii na Ukrajinu.

Nebudu popisovat průběh cesty, jen letmo se zmiňuji o setkání „střední generace“ v Bohemce, či návštěvě Pervomajska. Sobotní bohoslužby v garáži u Jančíků (kázáním posloužil Dan Ženatý) znovu jen potvrdily touhu přítomných naslouchat Božím slovu a zpěvem chválit a děkovat Bohu za možnost vidět se, navzájem se povzbuzovat a radovat ze setkání. Hlavním programem byla účast na výročí Veselynivky. Již při vjezdu do obce bylo vidět, že se obyvatelé vesničky připravili na oslavu velice pečlivě – natřené brány a branky, chaloupky, svítící shromáždění, upravená plocha kolem pomníku. Sváteční náladu nepokazily ani jemně padající kapky deště. Slavnost byla zahájena ve shromáždění bohoslužbou Slova – kázáním posloužil Daník Heller – shromáždění bylo plně obsazeno, a co mne potěšilo, že se ho zúčastnili nejen zástupci Bohemky, Pervomajska a Oděsy, ale i hosté z velvyslanectví ČR v Kyjevě (Milan Eckert), předsedkyně České národní rady na Ukrajině Prof. Muchina a Stanislav Kázecký, zvláštní zmocněnec pro krajanské záležitosti při MZV ČR.

Bohoslužba byla důstojným úvodem celé oslavy. Program oslav byl bohatý, vystupovali krajané z Oděsy, Bohemky, umělci baletní školy v Oděse, zazněly pozdravy, historii obce přednesla Marie Provazníková, ve škole byla výstava, která zachycovala sto let Veselynivky. Pozdní oběd se protáhl až do podvečera – nakrmeno bylo více než 250 účastníků, všeho bylo dosti a ve 22 hodin vše ukončil slavnostní ohňostroj.

Byla to neděle plná zážitků. Duchovních, kulinářských i společenských. Do vesnice se sjeli rodáci z celého světa. Snad i za všechny účastníky delegace mohu říci – děkujeme za pozvání a užívali jsme si to velice. Však při zpáteční cestě jsme se k této události stále vraceli. Při úvodních bohoslužbách kázal Daniel Heller na text Jan 1, 1–5 a 10–14 a celému shromáždění požehnáni vyprosil Daniel Ženatý a úvodní modlitbu bratra Kalouska vám předkládám.

„Všemohoucí náš nebeský Otče, s pokorou v našich srdcích se k tobě přimlouváme v tento sváteční den. Jsme zde z dále i z blízka, děkujíc tobě samému, že se smíme nazývat tvými dětmi. Přinášíme s sebou naše starosti, ale také i radost v srdcích našich, protože se chceme radovat s radujícími. Prosíme, přijmi a vyslyš naše prosby. Ačkoliv nás dělí stovky kilometrů a několik státních hranic, jsme sobě blízko, díky víře v tebe. V pevné naději, že ty, Otče, naše hlasy vyslyšíš, tebe pokorně prosíme, žehnej našemu spolubytí, žehnej všem kteří se podíleli na tom, abychom takto společně oslavovali tvé jméno... Žehnej, prosíme, i těm, kteří se zasloužili o to, abychom mohli brát účast na této slavnosti absolvujíc tak dlouhou cestu a tak si vyprošovat společné požehnáni na tento slavný den, ale i do dnů nastávajících. Jsme si vědomi toho, že až skončí tento slavný den, budeme se muset loučit s našimi bratřími a sestrami ve víře, ale naše láska k bližnímu tady nekončí, nýbrž pokračuje, a tak jeden každý z nás si odnese milou vzpomínku v srdci svém a také kousek tohoto kraje. Prosíme, milostivý Pane, vyslyš naše prosby, ne pro naše zásluhy, nýbrž pro

zásluhy Ježíše Krista, který jest úhelným kamenem našeho bytí, ale také úhelným kamenem tohoto chrámu i této obce nyní i po všechny časy. Amen.“

Závěrečná modlitba sestry Marie Provazníkové nechť vám, milí čtenáři dokreslí atmosféru, ve které se celá slavnost vesnice konala. *„Pane náš, Stvořiteli nebe i země. Dnes jsme tady, abychom ti poděkovali za krásné ráno, za to že nás zveš do tak krásného společenství. Děkujeme za tvého Syna, který nás očistil od našich hříchů, dal nám dobrou naději na lepší časy. Zvlášť děkujeme za místo, které jsi ukázal našim prarodičům. To je naše milá, krásná vesnička. Tady jsme se narodili, tady prožíváme chvíle radosti i smutku. Děkujeme za modlitebnu, kde můžeme slyšet tvé Slovo a čerpat nové síly a slavit tvé jméno. Uč nás, Bože, být oporou pro své bližní. Prosíme, chraň naše domovy od všeho zlého. Poroučíme do tvé Otcovské náruče naši vesničku a my ti za to otvíráme dveře svých domovů a srdcí. Prosíme, probouzej nás svým Duchem k dobrým činům. Uč nás hledat cestu pokoje a míření mezi lidmi. Děkujeme všem, kdo přispěl k tak krásné slavnosti a společně k tobě voláme Otče náš... Amen.“*

Odjížděli jsme naplnění mnoha zážitky a zvláště pak při zpáteční cestě jsme pocítili, co to znamená, když nad námi bdí bdělá ruka Hospodina. Rád bych to vyjádřil slovy písně „Nuž Bohu děkujeme ústy i srdci svými, který každodenně nám i všem dobře činí, který od života matek našich s námi byl i ještě podnes drží stráž nad námi“.

Petr Brodský

VZPOMÍNKA ZE ZELOWA – HUSŮV KÁMEN A SLÁMOVI

Blíží se významné kulaté výročí upálení Jana Husa a myslím si, že stojí za to zachránit před zapomenutím i některá fakta, spojená s oslavami dřívějšími. Třeba v Zelowě před 100 lety, v roce 1915. Jedná se samozřejmě o památník u našeho kostela,

nazývaný běžně už skoro celých sto let v souladu s textem, který se na něm nachází, Husův kámen.

Můžeme tušit, že tehdejší staršovstvo, jistě díky inspiraci faráře Bohumila Radechovského, věnovalo pozornost přípravě pětistého Husova výročí, že byl vybrán návrh památníku a rozhodnuto, jaký text bude napsán na mramorové tabuli, zazděné v čelní stěně. Kdo ale Husův „kámen“ postavil, kdo do něj mramorovou desku vsadil?

V červnu 1947 přijel z Prahy do Zelowa Karel Sláma se svou dcerou Slavěnou. Byl v Zelowě poprvé od roku 1925, kdy reemigroval s celou rodinou – manželkou Helenou, rozenou Matějkovou, a dětmi Janem, Slavěnou a Vlastíkem. Helena Matějková byla sestra mé babičky Mileny. Moje maminka, také Milena, měla až do své smrti v roce 1946 velmi blízké vztahy s tetou Helenou a její rodinou. A další pokolení tyto styky udržovala, až do poslední doby.

Karel Sláma se u nás zastavil a spolu s mým tatínkem Janem, sestrou Blankou a se mnou si prohlížel Zelow a pozoroval změny. Hlavně ty, které se staly po roce 1945. Z toho společného putování Zelowem si pamatují dvě události. Jedna se týká nalezení místa na okraji vesnice Zelówek, kde bydlel a sedlačil jeho tchán (a také můj pradědeček) Bohumil Matějka. Jeho barák vyhořel někdy na začátku 20. století, když oheň někdo založil. Našli jsme tam zbytky zděných základů a v žitě typické zahradní rostliny, které nevymizely ani po čtyřiceti letech. Ale to je námět na jiné vyprávění.

Druhá událost se stala u kostela, kde nás doprovázel farář Jaroslav Nevečeřal. U Husova kamene padla otázka: „Pane faráři, víte, kdo stavěl Husův kámen?“ Když poněkud překvapený farář odpověděl, že neví, uslyšel odpověď: „Stavěl ho náš táta Jan Sláma, můj bratr Otto a já.“

Dnes, bez pátrání v matričních knihách, není snadné zjistit, zda Jan Sláma byl první zedník v této „zednické“ větvi zelowských Slámů a kolik těch zedníků vlastně bylo.

Janův syn Karel se odstěhoval do Prahy a pracoval v tomto oboru až do důchodu. Jeho starší syn Jan byl učitelem na Šumpersku. O čtyři roky mladší Vlastimil byl farářem a působil hlavně v Litoměřicích. Druhý syn zedníka Jana, Otto (Ota), také zedník, zůstal v Zelowě. Jeho mladší syn Richard šel ve stopách otce. Stalo se však, že čtyři děti se rozprchly světem. Dnes můžeme říci, že nikdo z této zednické větve Slámů už v Zelowě není. Zůstaly jenom památky: Husův kámen a náhrobek Amálie a Otty Slámových na zelowském hřbitově.

Ke vzpomínce na stavitele Husova kamene se vracíme vzpomínka na Vlastimila Slámu. V roce 2011 se v záviděníhodné svěžesti dožil devadesáti let. V časopisu „Český bratr“ jsem četl článek, věnovaný této příležitosti, nazvaný „Dělal víc, než musel“. Zdeněk Bárta v něm vzpomíná na angažování faráře Slámy v období „Pražského jara 1968“ a na jeho protest proti omezování občanských práv po jeho potlačení. Vlastimilu Slámovi to vyneslo, kromě jiného, půlroční vazbu a rozsudek k odnětí svobody na deset měsíců s podmínkou na tři roky. Poté, místo zakázané farářské služby, pracoval 10 let jako klimatizér v Severočeských chemických závodech v Lovosicích. Autor článku končí slovy: „Farář Vlastík Sláma je čestný muž, který se svou statečnou ženou pro svou církev a pro tuto společnost udělal víc, než mnozí jiní.“ K tomu chci připojit, že Vlastík i se svou manželkou Helenou mnohokrát při různých příležitostech navštívili Zelow. V září 1993 jsme se společně podívali na místo, kde stála a pak shořela usedlost Marie a Bohumila Matějkových. Naposledy tu byli při „Světovém sjezdu Zelowanů“ v roce 2003, jenže to ani nebylo možné si více popovídat. Mnohokrát jsem býval i já u nich doma ve Skalici a v Litoměřicích.

9. listopadu 2011 zemřel v Šumperku ve věku 94 let Jan Sláma. 30. prosince 2011 v Litoměřicích zemřela Vlastíkova manželka Helena a 13. února 2012 zemřel i farář Vlastimil Sláma. Velmi si vážím toho, že poslední dopis mi napsal 13. ledna 2012. Je

to smutný dopis, věnovaný hlavně Helence, a zároveň až neuvěřitelně plný klidu a smíření. Jaká škoda, že už nikdy nebudeme rozjímat naše rodinné záležitosti, které snad pozoroval jeho dědeček a můj pradědeček Bohumil Matějka, na nějž manželka Marie vždy volala „Gottliebe“.

Jiří Svoboda

PAVEL VONDRÁČEK

nositel Stříbrného kříže

Řádu Virtuti Militari,

dělostřelec 10. kaniowského pluku polního dělostřelectva, bitva u Komárova (pod Komarowem) 31. srpna 1920, sovětsko – polská válka 1919 – 1920.

Order Virtuti je nejvyšší polský vojenský řád udělovaný za vítězství v boji. Ustanovil ho v roce 1792 poslední polský král Stanislav II. August Poniatowski po vítězné bitvě u Zieleńce (18. června, bojiště se nachází na Ukrajině, východně od Lvova). Tehdy polsko – litevská armáda pod vedením králova bratrance knížete Jozefa Poniatowského zvítězila nad ruskými vojsky. (Kníže J. Poniatowski padl jako maršál Francie v bitvě u Lipska 16. 10. 1813). Záhy byl řád carskou vládou zakázán a obnoven byl až po získání nezávislosti v roce 1919. Vojenský řád Virtuti Militari má pět tříd: I. třída – Velkokříž s hvězdou, je nejvyšší třída řádu a je udělován vrchnímu veliteli (Jozef Pilsudski), II. třída – Komanderský kříž se uděluje velitelům vojska za taktické vítězství, III. třída – Rytířský kříž, IV. třída – Zlatý kříž, V. třída – Stříbrný kříž: uděluje se důstojníkům, poddůstojníkům, vojínům za čin výjimečného hrdinství s nasazením života. Vyšší třídu může kandidát získat až po udělení třídy nižší.

Je udělován zcela výjimečně a jeho nositelům je v Polsku prokazována úcta, vážnost a čest. Jediným zelowským rodákem, který je jeho nositelem, je potomek českých pobělohorských exulantů Pavel Vondráček. V dokladech o udělení řádu je psán polským pravopisem Pawel Wondraczek a číslo jeho „Orderu virtuti militari“ je 2 806. Jaký byl „obyčejný život“ válečného hrdiny?

Zde tedy malý medailon. Pavel Vondráček se narodil v Zelowě 13. srpna 1897. Na jeho křestním listu je podepsán ks. Adolf Górawin Garszyński, tehdejší duchovní Evangelicko-reformovaného sboru. Zelów, po napoleonských válkách a po dalším dělení Polska, se stal součástí carského Ruska. Vládcem v těch letech byl car Mikuláš II., občanským jménem Nikolaj Alexandrovič Romanov (1868 – 1918). Byl posledním carem, a je to ten, co byl s celou svou rodinou zavražděn bolševiky. V Rakousko-Uhersku vládl František Josef I. a v příštím roce 1898 byla v Ženevě zavražděna jeho manželka Alžběta Bavorská, zvaná Sisi. V Prusku Vilém II. Pruský, z dynastie Hohenzollernů – poslední německý císař a pruský král. Britské impérium slaví 60. výročí trvání vlády královny Viktorie, které končí 1901. Takový byl velký svět koncem 19. a začátkem 20. století.

Součástí Zelowa je obec Ignáców a tu otec Karel se svou manželkou Marií, rozenou, či jak se v Zelowě říká, z domu Latislavovou, hospodařili na zemědělské usedlosti. Jakkoli byla rodina početná a žila velmi skromně, jeden z hudebně talentovaných sourozenců „chodil do houslí“ ke kantorovi z Ignácova do Zelowa. Co se žák naučil, měl předat svým sourozencům, a tak i Pavel trénoval prstoklad podle rad svého bratra. To se nemohlo podařit, takové učení nejde. Zmiňuji to ze vzpomínek strýce Pavla jako neobyčejnou pozoruhodnost, kdy v chaloupce pod došky s tkalcovským stavem se dbalo na výchovu, a ještě k tomu hudební. Jak dobře si uvědomovali, „že nejen chlebem živ je člověk“, jak si uvědomovali nutnost vzdělání a dokázali dané vlohy či hřivny zúročit. U Vondráčků se dále hudební talent dědil a v dalších generacích je pět profesionálních hudebníků. Součástí dětství byla ovšem i pilná domácí práce jak v hospodářství, tak v domácím tkalcovství. Nejprve souká cívky do tkalcovského stavu, později sám tkalčí či tká a učí se poznávat kvalitu práce.

V roce 1909 bylo Pavlovi 12 let a do zelowského sboru byl zvolen český farář Bohumil Radechovský. V dějinách sboru

jediný duchovní, který přišel z Čech, aby sloužil českým potomkům. Byl teologicky výjimečně vzdělán na univerzitách v Německu, Švýcarsku a Skotsku, s tím souvisela i jeho jazyková vybavenost. Podání do varšavské konzistoře psal v polštině, azbukou hlášení na úřady a česky vedl sborový archiv. Projevoval se jako zapálený český vlastenec a s hrdostí učil českou bratrskou historii. Silně ovlivnil sborovou mládež tradiční evangelickou výchovou s důrazem na českou reformaci, kterou si pak nesli celým svým životem. Mladí zelowského sboru byli pilně připravováni ke konfirmaci, tedy jak se dodnes v Zelově říká „do přijetí“. Konfirmace, veřejné prohlášení před celým shromážděným sborem osobního vztahu s Bohem, potvrzení rodičovské slibu při křtu je tak závažným okamžikem v životě mladých, že si své osobní vyznání formou biblických veršů pamatují po celý život. Pavel, již jako starý muž, nám často recitoval ten svůj: „V ruce tvé poručím ducha svého, nebo jsi mne vykoupil, Hospodine, Bože silný a věrný.“ Na dobových fotografiích z konfirmací jsou desítky vážných dívek a mužů na prahu života. Mladý muž Pavel Vondráček se dále pracovně pohyboval v oblasti textilu a jeho výroby doma, v manufakturách i velkých textilních závodech v Lodži. Naučil se i obchodování, jednání s lidmi a umění stát si za svým. Předzvěsti válečných událostí byly vyostřené sociální nepokoje, stávký.

Světlem se přehnal Velká válka, první světová. Zelowu se válečné běsnění vyhnulo, ale všechno už bylo jinak. Byly zavedeny potravinové lístky, Němci sundali a roztloukli velký zvon z kostelní věže, hospodářství se rozložilo, šířila se epidemie tyfu. Ovšem významný rok 1915, 500. výročí mučednické smrti M. Jana Husa, bylo vzpomenu to slavností s odhalením pomníku ve farské zahradě – Husův kámen.

Den 11. listopad 1918 se stal dnem nezávislosti a byla vyhlášena Polská republika. Farář Radechovský byl v květnu příštího roku pro své české vlastenecké chování jako nežádoucí osoba vypovězen. Pavel

Vondráček se stal plnoletým a byl povolán na vojnu, tedy nastoupil základní vojenskou službu. Nová republika neuznávala stará carská ani císařská a už vůbec ne pruská královská privilegia, co mladé muže z exulantských rodů osvobozovala od služby ve zbraní, a tak se Pavel stal jedním z prvních vojáků nové vlasti. Staří sousedé, ale s novými vládami a s odlišnými ideologiemi, leč všichni s militantním nacionalismem, se pustili do sebe. Staletí opakovaně porcované Polsko se sjednotilo a hodlalo upevnit území svého nového státu. Hranice byly definovány jen ve velmi hrubých obrysech, protože státní útvary se na polském území velmi často měnily a navíc vznikaly nejrůznější unie, a tak se s hranicemi a územími pracovalo více než volně. Nová Rzeczpospolita Polska se doširoka rozkročila a nárokovala území, která se v průběhu tisícileté historie dostala do správy „polské“ koruny, a tak mladá republika válčila doslova se všemi sousedy. Historické zájmy byly zejména o Ukrajinu. Tam se střetávaly zájmy mocenské i konfesní nebo konfekční? Obojí. Pravoslaví válčilo s katolictvím a společně nebo i sólo s muslimy, a tak všelijak všichni proti všem, stejně jako Taras Bulba a jeho kozáci. Bolševici v Rusku měli našlápnuto ještě dál a chtěli šířit požár světové revoluce. Tak dostalo Polsko další historickou šanci. Zastavit příval komunismu stejně razantně jako v roce 1683 u Vídně příval Turků. Rozměrné plátno „Vítězství polského krále Jana III. Sobieského před Vídní nad Turky“ od Jana Matejky (rovněž potomka českých exulantů) je vystaveno ve Vatikánském muzeu.

Pavel Vondráček byl odvelen k 10. kaniowskému pluku lehkého dělostřelectva v Lodži. Kaniowský pluk dostal název podle významné bitvy, kterou svedly II. korpus polský s armádou císařského Německa 11. května 1918. Je vysoce hodnocena z politického a morálního hlediska, protože se tu ve válečném boji projevila tehdy jediná nezávislá polská branná moc. Na dochované fotografii je Pavel s ostatními vojáky baterie u děla, co se nyní označuje jako „Francie

75 mm Mle 1897 polní kanón“. Stejně datum narození kanónu i jeho kanonýra. Dělo je zcela revoluční konstrukce a bylo používáno v mnoha variantách téměř všemi evropskými armádami, navíc i armádou USA až do konce II. světové války. Ještě v prusko – rakouské válce 1866 se kanóny ládovaly, jak dokládá kramářská píseň o kanonýru Jabůrkovi. Za 30 let se konstrukce děla změnila tak, že po výstřelu hlaveň sklouzla dozadu po ose, na rozdíl od starých konstrukcí, kdy se celé dělo i s podvozkem posunulo dozadu. Výrazně se zvýšila přesnost, účinnost a rychlost palby. Nabíječ otevřel závěr, vsunul náboj, uzavřel komoru a odpálil. Dělo mělo přesnost dostřelu na 7 km a mohlo vystřelit 6x za minutu. Udává se dokonce až 20 výstřelů za minutu při perfektně sehrané obsluze děla. Dělostřelecká baterie měla 4 kanóny, dělo táhlo trojspreží, oddíl lehkého polního dělostřelectva měl 6 baterií, obsluhu zajišťovalo 170 mužů a 160 koní.

Ve dnech 30. a 31. srpna 1920 se odehrálo další krvavé dějství polsko – bolševické války, bitva u Komárova, obec Komarów u města Zamość na jihovýchodě Polska. Vrchními veliteli na straně Polska byl Juliusz Rommel a na druhé straně Semjon Buďonnyj, velitel ruské 1. jezdecké armády. Bitva znamenala rozhodující polské vítězství a je označována za poslední velkou jezdeckou bitvu ve válečné historii, kde jízda bojovala klasickými zbraněmi, kopím a šavlí. V této bitvě získal dělostřelec Pavel Vondráček Stříbný kříž Řádu Virtuti Militari. U strejčků Paulů, jak se říkalo, visela v pokoji na zdi velká kolorovaná fotografie Pavla a jeho ženy Anny, sako měl ozdobeno válečným křížem. Nás děti ta fotografie fascinovala, nikde nic podobného vidět nebylo. Až po mnoha letech jsme se zeptali, a tak strýc vypravoval, ale jenom jedenkrát, nikdy se k těm vzpomínkám nevracel. Vypravoval o tom, jak vedl koně zapřažené do děla, pak je vypřahal, a že mu to připadalo jako doma na statku. Potom už se věnoval svému dělu, připravil „palpost“, bedny s granáty. Dělostřelci byli dobře vycvičeni a sám

zvládal celou obsluhu děla, včetně optiky mířidel i mechaniky nastavení přesnosti. Děla byla maskována v lesíku a mířila na mírně se svažující rovinatou plochu. Nejprve se ozývala střelba z dálky a jejich baterie vyčkávala rozkazů k palbě. Podle nového rozkazu změnili záměry a připravili děla ke vzdálené palbě a začali střílet daleko za obzor. Bylo to jako na cvičení. Během vteřiny se pole zaplnilo jezdcí ze všech stran a nedalo se v prachu a hluku rozeznat kdo je kdo. Jen jsme viděli, jak se lesknou šavle, koně se vzpínají a i s jezdcí padají a další po nich kopyty skáčou. Všechny zvuky se promíchaly do podivného hluku a do toho jsme stříleli. Vtom byl voják Vondráček odvelen s hlášením o stavu na frontě na velitelství. Pomyslel si: „To nemůžu přežít!“. Přežil, a dokonce bez zranění cestu tam a vrátil se s rozkazy zpět. Rozkazy už neměl komu předat. Místo nemohl poznat. Jedno dělo jakoby sedělo na zemi bez kol, další bez obsluhy a kolem samí mrtví spolubojovníci. „Uteč, utíkej, byla první myšlenka, a vidím, jak se na mně žene stádo koní, pak jsem uviděl i jezdce, všechno v kouři, prachu a hrozném ryku. Zabijou mě. „V ruce tvé poručím ducha svého, nebo jsi mne vykoupil, Hospodine.“ To mi znělo hlavou a já se vrhnul k dělu, nabíjel a střílel, skočil k vedlejšímu a střílel. Všechno jsem uměl. Na chvíli stačil taky změnit záměr a střílel dál. Nevím jak dlouho, ale když už se mi zdálo, že mě koně doslova rozdupou, změnili směr a hnali se jinam. Tak si myslím, že si rudí mysleli, že tam stílí celá baterie, a tak utekli.“ Takové bylo vyprávění.

Pavel Vondráček se 30. července 1922 v Zelově oženil s Annou Pospíšilovou, měli spolu syna Karla, mezi válkami žili ve městě Zduňská Wola, po druhé světové válce reemigrovali do ČSR, žili ve Svitavách a Pavel zemřel v Moravské Třebové ve věku nedožitých 81 let.

Bomb. Pawel Wondraczek, Order Virtuti Militari, V kl, No. 2 806 10. kaniowski pulk artylerii polowej.

Josef Čáp

100. VÝROČÍ NAROZENÍ FARÁŘE JANA JELÍNKA

Úvodem ke vzpomínkám na bratra Jana Jelínka, faráře ČCE v Oráčově, jehož sté výročí si letos (v roce 2012) připomínáme, bych chtěl citovat slova z listu Židům, 12. kapitoly 1. verš: *„Protož i my, takový oblak svědků vůkol sebe majíce, odvrhouce všeliké břímě i snadně obklopující nás hřích, skrze trpělivost konejme běh uloženého sobě boje.“*

První osobní setkání s Jelínkovými bylo setkání mé ženy s nenápadnou, ale velmi milou manželkou bratra Jelínka Annou při varhanním kurzu v Plzni. I ve stáří aktivní žena, která si zaslouží obdiv za statečnost a oddanost ve službě našemu Pánu. Druhé setkání s oběma manželi bylo v oráčovském kostele při výročí 90. narozenin bratra Jelínka a také zakončení oprav tohoto kostelíka. Při bohoslužbách mimo jiné posloužil náš pěvecký sbor z Kynšperka nad Ohří, z čehož se bratr farář radoval, jednak proto, že ti kynšperští jsou také „ty jeho děti“, a také proto, že kostelík byl zase jednou plný věřících. Na opravy tohoto kostelíka nemalou měrou přispěli manželé Jelínkovi finančně i pracovně. Třetí setkání bylo v Trpístech, kde se každoročně setkáváme s reemigranty z různých míst Čech i Německa. Zde nám také bratr farář Jelínek i přes pokročilé stáří posloužil. To jsou mé osobní vzpomínky na něj.

Dále chci říci něco z dostupných písemností o jeho životě, jednak z jeho autobiografie a vzpomínek těch, kteří s ním byli ve spojení, s ním se setkávali, a kterým byl světlem a příkladem na cestě víry. Nejstarší záznam v matričních knihách rodiny Jelínkovy je z 5. 1. 1712, kdy se narodil Matěj Jelínek v Podhořanech u Čáslavi. V roce 1742 s manželkou, třemi syny a dvěma dcerami opustil vlast, aby mohl svobodně sloužit Pánu Bohu. Usadil se ve Velkém Táboře v dnešním Polsku.

V šesté generaci rodiny Jelínků se narodil v Zelově 19. května 1912 syn Jan,

o kterém je nyní řeč. Jeho otec se vrátil z carské armády, když mu bylo 6 let. V té době byl Zelov s krajským městem Lodž okupován Ruskem. Na jeho výchovu měli největší vliv maminka s dědečkem Jersákem, kteří mu dávali hodně lásky a již od nejmladších let mu vštěpovali lásku k Pánu Bohu i lásku k staré vlasti. Vzpomíná, jak mu maminka za stodolou mnohdy ukazovala, že tam na jihu leží Čechy, naše stará vlast. I když tomu ještě moc nerozuměl, říkávala: „Nevzali jsme s sebou nic, po všem je veta, jen Bibli kralickou a Labyrint světa. Co je nám do řeky (myslí se Vltava), co je nám do města (Prahy), když nám vykázána do vyhnanství cesta“.

Otec byl na Jana velmi přísný, často ho bil, někdy i neprávem, za což se otec nikdy neomluvil. Přesto, jak sám vzpomíná, byla výchova dobrá. Otec byl zbožný a v církvi činný. Sám uvádí, *„že i když byla tenkrát bída, měly děti z mládeží více než současná mládež žijící v blahobytu. Nyní se klaní rodiče dětem. Dnes se dovoluje, dříve se trestalo. Koho otec miluje, toho trestá, platilo tehdy. Na své počínání tato doba hrubě doplatí. Zlo je dětem vždy blíže než dobro“*. Tvrdá výchova otcova a od 7 let neustálá pomoc rodičům při tkalcování, byla pro něho dobrou průpravou na pozdější tvrdý život v jeho působištích. Rád navštěvoval nedělní školu a účastnil se s rodiči shromáždění v kostele. V roce 1925 chystal zelvský evangelický sbor jubileum 100 let od postavení kostela. Kostel dostal novou fasádu, opravoval se i uvnitř a byl do něj zaveden elektrický proud.

V této době bylo Janovi 12 let a jeho dědeček Jersák s babičkou a s rodinami Špringlových a Smetanových se stěhovali do Československa, do Suchdolu nad Odrou. Protože měl Jan dědečka moc rád, prosil rodiče, aby mohl jet s nimi. Rodiče ho pustili a jako černý pasažér s nimi odjel. Na Moravě chodil do základní školy, do nedělní školy, do shromáždění věřících a ve 13 letech se připravoval na konfirmaci. Přípravu bral vážně, hodně se učil a už tehdy chtěl náležet zcela Pánu

Ježíši. Konfirmoval ho farář Kraus z Hodslavic. Verše z Matouše 11, 28 „*Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a jste obtíženi a já vám dám odpočinit*“ a z Matouše 16, 26 „*Nebo co jest platno člověku, kdyby všechen svět získal, své pak duši uškodil? Aneb kterou dá člověk odměnu za duši svou?*“ mu byly velmi užitečné. Chodil za stodolu, kde klekal a modlil se k Pánu. V Suchdole také těžce pracoval, ale vše dělal rád.

V 15 letech se na žádost rodičů vrátil do Zelova. Samozřejmostí bylo, že opět pomáhal rodičům v jejich práci, ti pracovali 10 – 12 hodin denně. Brzy byl přinucen vést i účetnictví, a to z toho důvodu, že otec chodil do školy jen 3 měsíce a matka vůbec. Mamince se svěřil, že by rád byl kazatelem. Už v té době pracoval ve sdružení mládeže, učil se hrát na housle a učil v nedělní škole.

Ke studiu v Čechách mu pomohl bratr Tomeš. Zařídil mu přijetí do Misijní školy v Olomouci. Janovi bylo 19 let. Cílem byla příprava na duchovenskou práci. Zde byl vychováván k zodpovědnosti církvi, ale především Pánu Bohu a toto bral velmi vážně.

O prázdninách jezdil pracovat k příbuzným, kteří již byli v Čechách. Po závěrečných zkouškách mu ředitel a zároveň farář Prudký oznámil, že pro něj nemá místo, a že se bude muset vrátit do Zelova. Ve svých vzpomínkách píše, že děkuje nejen té škole, ale především svému Pánu, který mu dal tolik síly a postaral se, aby později mohl pracovat na vinici Páně. Krátce ještě chodil do Misijní školy v Polsku, ale pak opět pomáhal doma. Rodina se stále živila tkalcovstvím. Brzy na to byl požádán, aby vedl továrnu se 150 zaměstnanci. Při této práci se věnoval i práci ve sboru.

Když mu bylo 25 let, byl pozván vikářem Opočenským na Volyň a zde nastoupil v roce 1937 jako kazatel. Tehdy to bylo polské území s českými vesnicemi. Práce zde byla velmi rozsáhlá, nejen v místě, ale jezdil i do vzdálených obcí, hlavně vlakem a pak 6 – 7 km pěšky a také na kole. Všude kázal, pracoval s dětmi, s mládeží, navštěvoval rodiny. Často tam musel zůstat i na nocleh.

V roce 1942 se ve svých 30 letech o svatodušních svátcích v kupičovském kostele oženil. Před svatbou jezdil do rodiny nevěsty do Zdolbunova 150 km na kole.

Manželé bydleli na faře v Kupičově, ale jejich hezký čas se velmi brzy ve válečné době změnil. V té době zažíval Boží vedení a pomoc, prosil o moudrost, protože doba byla vážná a zlá. Z Polska na Volyň prchaly tisíce Poláků bez obleků a chleba. Také do Kupičova přišlo hodně rodin, které potřebovaly najíst a střechu nad hlavou. Před válkou tam Poláci říkali: „*Nazsa Polska od morza do morza.*“ Ve válce to už neplatilo. Utíkali i Židé a u Jelínků bylo stále plno. Nedělali rozdíly, všichni u nich byli těmi, kterým jsou povinni pomoci. Poskytovali úkryt všem, kteří ho potřebovali.

Kupičov v době války střídavě ovládali Poláci, Ukrajinci, Němci a Sověti. V roce 1943 Ukrajinci utvořili organizaci banderovců (ukrajinská povstalecká armáda). Ti se k lidem chovali velmi zle a mnohé zabíjeli. Chtěli mít Kupičov za své středisko a chvástali se, že očistí Ukrajinu od všech cizinců. Farář Jelínek moudře řídil různé záležitosti v obraně Kupičova. Muži drželi stráž a byli v bunkrech, které udělali a ženy se scházely po domech a modlily se. Píseň „*Pod ochranou Nejvyššího*“ byla jejich oporou, stejně jako žalm 27. V roce 1943 bylo v Kupičově 2000 lidí, polovina byli domácí. V této těžké situaci si mnozí, i farář Jelínek, přáli mít podíl na osvobození naší vlasti a 14. dubna 1944 vyslali do 70 km vzdáleného Lucka delegaci, aby žádali o vstup do Československé zahraniční armády, vedené plk. Svobodou, která bojovala po boku Rudé armády. Cesta do Lucka byla nebezpečná, kolem se vedly urputné boje a cestou zpět Jan onemocněl břišním tyfem. Již za 4 dny se v okolí Kupičova strhl těžký boj a lidem byl vydán rozkaz k evakuaci. Fara byla obsazena Rudou armádou a skromný majetek, který na faře měli, se stal obětí drancování. V této velmi těžké situaci, s horečkou 41,5°C, odcházeli z Kupičova jako žebráci pryč.

Můžeme si připomenout, jak se tato doba podobala té, kdy exulanté museli bez zaopatření opustit vlast. Manželka stačila vzít s sebou Bibli, zpěvník „Cestou života“, kalich k vysluhování Večeře Páně a razítko kupičovského sboru. Manželka vyprosila od nějakého důstojníka odvoz manžela nákladním autem do Kněhynek, odkud ho přátelé odvezli do Boratína. Zde u přátel ležel měsíc jako Lazar a manželka ho ošetřovala. Po uzdravení se nebylo kam vrátit a z armády dostal potvrzení, že je zproštěn vojenské služby. Tím pro něho povinnost skončila, ale s manželkou se rozhodli, že dobrovolně vstoupí do čs. armády. Při náročné a nebezpečné cestě v autě upadl a zlomil si 11. a nalomil 12. obratel. Ale museli cestovat ještě několik dní, než se dostali do kasáren náhradního pluku v Sadagoře – nyní je to v Moldávii. Po nějaké době jim bylo nabídnuto sloužit u dělostřeleckého pluku. Nabídku přijali. Píše, že byl idealistou a vlastencem a také věděl, jaká byla vláda Lenina a v této době Stalina. S tím se také nikdy netajil. On sám ani jeho manželka přímo nebojovali. On měl na starosti zásobování a manželka administrativní práce na velitelství. Také v té době těžce onemocněl, musel být hospitalizován, ale i to překonal a oba se dočkali konce války v Čechách.

Byl vyznamenán: Československým válečným křížem 1939-1945, medailí Za zásluhy II. stupně, Čsl. vojenskou pamětní medailí se štítkem SSSR, sovětskou medailí Za pobědu nad Germanijej, Dukelskou pamětní medailí. Manželka Anna Jelínková odcházela z pluku jako rotný a byla rovněž vyznamenána: medailí Za zásluhy II. stupně, Čsl. vojenskou pamětní medailí se štítkem SSSR, sovětskou medailí Za pobědu nad Germanijej a Dukelskou pamětní medailí. V civilu byl Jan Jelínek povýšen na poručíka v záloze.

Ve vlasti se s radostí chopil práce. Začal pracovat jako důvěrník Československého zahraničního ústavu v Praze. Aktivně se podílel na reemigraci Čechů z Ukrajiny, Sovětského svazu a Polska. V té době měl Jan své pracoviště v Žatci, a když nepřijel do Žatce

farář, tak kázal, ve vojenském obleku a nepřilíš pěkných botách. Pomáhal nejen českým lidem, ale i těm, kteří se báli bolševiků ze Sovětského svazu. V práci mu pomáhal JUDr. Veber a spolupracoval i s Janem Masarykem. V roce 1946 byl spolu s exulantkou delegací přijat prezidentem Edvardem Benešem. Bylo také více lidí, kterým musel vystavit nové církevní rodné listy, a to díky své manželce, která tenkrát z Kupičova vzala s sebou ono razítko kupičovské farnosti. Na otázku reportéra z České televize: „*Takže jste falšoval úřední listiny?*“ mu odpověděl: „*Pán Bůh je láska*“. Mnoha lidem zachránil život, proto jej spolu s manželkou nazvali českým Schindlerem.

V roce 1947 se vrátil ke kazatelské službě a jeho domovem se stal Oráčov. Zde také byly „jeho kupičovské děti“, kterým rád sloužil. V okolních vesnicích se usídlilo hodně reemigrantů ze Zelova a z Kupičova. Oba manželé sloužili ochotně všem.

Vždy, s přáteli i nepřáteli, se snažil potřebné záležitosti vyřídit v lásce. Nebál se bojovat i za nemožné. Mimo svůj sbor jezdil do Teplé, Třech Seker, tedy mezi exulanty. Právě ve Třech Sekerách, když končil funkci v Československém zahraničním ústavu, zasáhl v případě bratra Černého. Ten se dostal do potíží, když se vrátil za svou ženou do Tří Seker z války jako bývalý voják wehrmachtu. Farář Jelínek na úřadech vysvětlil, kdo pan Černý je a že jako tehdy německý občan neměl jinou možnost, než sloužit v německé armádě. Toto je jen jeden z mnoha případů záchrany nebezpečné situace.

Jeho duchovní služba vyžadovala velké úsilí, jednotlivá místa byla od sebe velmi vzdálená. Často pomáhali kázáním Božího slova bratři Adolf Pospíšil, Vlastimil Pospíšil, Josef Mokřý a Anna Jelínková. Práce byla i v nedělních školách pro děti, vyučování konfirmandů, výuka náboženství na školách, biblické hodiny, kterých se hojně zúčastňovala mládež a také pastorační.

Každým rokem se situace přiostrhovala, neboť komunistickému režimu se tato práce nelíbila. Nejednou si dovolil říci, že nemáme

svobodu. Věděl, že je sledován, ale nemyslel si, že tak přísně. Byl vyslýchán tajnou policií, vyhrožovali, ale protože jejich žádostem nevyhověl, byl obklíčen udavači. V létech 1958 – 1960 byl ve vězení, a po této době dostal zákaz pobytu v Oráčově a v okresech Rakovník, Plasy, Podbořany, Žatec a v celém Karlovarském kraji. Nemohl ani bydlet s manželkou, kterou církev zaměstnala v Domově důchodců v Kostelci nad Černými lesy. Bydlela tam v malém pokoji. Po 3 – 4 týdnech se podařilo, že byl přijat na manuální práci v Praze s výdělkem 1000 a nejvíce 1100 Kč, což na Prahu byla almužna. V roce 1972 mohl odejít do důchodu.

Jako důchodce se mohl vrátit do Oráčova. Třikrát sbor žádal, aby mohl pokračovat v duchovenské práci, ale marně. Až faráři Holušovi se podařilo to, že mohl pracovat bezplatně jako pomocný farář. Práce měl dost. Také tajně převážel Bible pro bratry v Sovětském svazu. Vzpomíná, že k nim domů přijali člověka, který byl propuštěn z armády a jako ateista a vyhozený důstojník neměl kde bydlet. Vyprávěl mu o Boží lásce v Kristu Ježíši. Poslouchal. Při jídle přijímal též pokrm shůry a jednou Jana potěšil slovy: „Dnes jsem se poprvé modlil“. Jeho poděkování má založené v Bibli, kterou od něho dostal z vděčnosti. Citují: „*Vánoce 1973. Bratru faráři Jelínkovi a jeho ženě Anně z vděčnosti a na památku za ukázání cesty k Pánu a Spasiteli našemu Ježíši Kristu i za velké človecenství mně prokazané věnuje Váš Karel a Věra*“. Takových podobných poděkování by mohl obdržet moc.

Po sametové revoluci v r. 1989 poznal, jak někteří, kteří sloužili bývalému režimu, se rychle otočili a hrnuli kupředu. Shledal, že zlo má na světě privilegium. Ke zlu jsou cesty vyšlapané, na to stačí lidské já a lidský jazyk. A tak ze schůzí Jelínkovi odcházeli ke své práci. Měli na paměti slova apoštola Pavla: „*Všeho zkuste a toho dobrého se držte*“. Jan dospěl k názoru, že křesťan do takové politiky nepatří. Přesto vyznává, že svoji vlast měl a má rád. Říká: „*Vládnout, řídit nebo vést je třeba moudrostí, nikoli jen*

rozumem. Někdy máme rozumu plné kapsy, ale moudrosti prázdnou hlavu“. K tomu cituje verš z Přísloví 3, 5–7: „*Doufej v Hospodina celým srdcem svým, na rozumnost svou nespolehej. Nebyvej sám u sebe moudrý, boj se Hospodina*.“ V závěru své knihy „*Pouštěj chléb svůj po vodě*“ píše: „*Rád se poučuji Bibli. Bible je pro mne velice vzácná a můžu z ní nabírat moudrosti. Ale člověk musí chtít jejím slovům rozumět. Kazatel 11.1: „Pouštěj chléb svůj po vodě nebo po mnohých dnech najdeš jej (navrátí se k tobě) a to další, nad čím bych se chtěl zastavit, je v epistoletě Galatským: „Nemylte se, Bůh nebude oklamán (posmíván), nebo cožkoli rozsíval by člověk, to bude i žítí.“ Můžeme si pomyslet na svůj krátký život, jak dlouho zde budeme a jakou odplatu vezme-me. Život pro mne byla radost, zvláště když jsem mohl někomu pomoci. Nelekaly mne těžké chvíle, i když jsem měl strach. Jsou dvě cesty. Jednou je úminek získat co nejvíce hmotného pro sebe, druhou pak snaha připravit něco pro druhé. Ta druhá cesta se jmenuje láska. Modlím se za Oráčov*.“

V úvodu knihy „*Pouštěj chléb svůj po vodě*“ uvádí, že ji píše ve svém pokročilém stáří proto, aby si předešlé časy připomněl nejen on, ale aby si běh svého života připomněli i ti, kteří tuto knihu přečtou. Přál by si, aby slova lásky padla na úrodnou půdu. „*At' vás potká dobré nebo zlé, radujte se v Pánu*“ (Filipským 4, 4). Tuto knihu se rozhodl napsat v roce 1988, zemřel 3. prosince 2009 ve svých 97 letech.

Rád bych ještě připomenul úryvky z knihy Vlastimila Pospíšila „*Návrat domů*“, v níž mimo jiné vzpomíná na bratra Jelínka:

„*S bratrem farářem Jelínkem jsem prožil mnoho krásných chvil a po stránce duchovní to byly nezapomenutelné okamžiky. Doprovázel jsem ho nejednou i dovážel koněm a vozem do některých vesnic na bohoslužby. Nejednou mne brával i na pastora-ce. Hodně cest jsme spolu podnikali pěšky. Pro můj duchovní růst to bylo něco, co se nedá ničím nahradit. Pamatuji si, jak jsme se na jednom kopečku zastavili a řekli si:*

„Budeme chválit Hospodina.“ Vztáhli jsme ruce k nebi a modlili se a chválili Boha za jeho spasení, za Pána Ježíše Krista, za nádherné hvězdy, za krásný měsíc. Když jsme přestali, zdálo se mi, jako by nám naslouchaly hvězdy i měsíc, ba i to šumění listí na stromech i to kamení a větřík jako by odnášel naši modlitbu hodně daleko... Cítili jsme, že nás slyší náš Spasitel. Dál jsme byli jakoby nesení anděly. A zase jindy při večerní obloze jsme vzpomínali na Jana Karafiáta. Žasli jsme nad tím, jak velký dar od Boha je příroda, večerní obloha. Přicházela mně na mysl otázka, ale i odpověď: „Kdo to vše stvořil a odkud jsem se vzal já, ty, oni, člověk, který to může vnímat, obdivovat? A tu se dovídám na stránkách Bible „Pánem jsi ho učinil (člověka) nad dílem svých rukou, všechno jsi položil pod jeho nohy...“

Na otázku: „Kdy to vše povstalo, kdo to ví?“, bratr Jelínek řekl: „Víš, ani chytré knihy na to nemají odpověď. Do Božího tajemství nikdo nepronikne, nepostihne, nikdo ho neprobádá a nikdo nedohlédne jeho konec. Lidé v bádání stojí jen na počátku, na krajíčku a před nimi je nedozírná pláň. A přece nám Bible poodhaluje tajemství, k němuž je potřeba víra: 'Na počátku bylo Slovo a to Slovo bylo u Boha to Slovo byl Bůh, všechny věci skrze Něj jsou a bez Něho nic není učiněno, což učiněno jest.'“

Nebyly jenom ty radostné unášející chvíle. Bylo období, kdy zůstal úplně sám, kdekdo se mu vyhýbal, aby nebyl nařčen. O tom, z čeho jej komunistický režim obviňoval, jsem věděl, že je vymyšlené. Jsem rád, že jsem v těch těžkých dobách stál po jeho boku spolu s jeho manželkou. Ale i jiní stáli na jeho straně, ale možná to nedali najevo. Soudy byly veřejné a já jsem na všech byl. Slyšel jsem, jak náš soused, který na faráře naházel tolik nesmyslů a špíny, později vše odvolal a z Oráčova se odstěhoval do Brna.

A tady jsme si mohli připomenout slova z Bible: 'Silnější je ten, který je s námi, než ten, který je s nimi.'

Než jsem šel na vojnu, ale i potom, jsem ho zastupoval v kázání, neboť z politických

důvodů kázat nesměl. Jezdil jsem do Valče, do Lubence, Podbořan, Podlesic i jinam. Farář mne nahlásil církevnímu tajemníkovi v Podbořanech jako laického kazatele.

Jeho manželka mu byla výbornou pomocnicí. Měla mimořádný dar vysvětlovat Bibli dětem. Vyučovala na školách náboženství, vedla nedělní besídku. Učila sborový zpěv, doprovázela zpěv ve shromáždění. Všechno to krásné skončilo zatčením faráře Jelínka. Lidé se následkem kolektivizace stěhovali ponejvíce do měst, a tím sbor ztrácel členskou základnu.

Ale sbor nezanikl úplně. Když se bratr Jan vrátil do Oráčova, pokračoval na Valečsku ve shromažďování malého stádečka těch, kteří pozůstali, kázal jim, vyučoval je, byl jim jako i předtím duchovním rádcem a pastýřem, ač oficiálně již před úřady nebyl správcem sboru.

Ale farář Jelínek říkal: 'Farářského úřadu mne zbavit mohou, ale nemohou mne zbavit odpovědnosti za sbor, tu mám od Pána Boha a ne od úřadu.'“

Tyto vzpomínky bych chtěl ukončit 2. veršem z epístoly Židům, 1. kapitoly: „Patříce na vůdce a dokonavatele víry Ježíše, který místo předložené sobě radosti strpěl kříž, opováživ se hanby i posadil se na pravici trůnu Božího.“

Na závěr bych chtěl vyjádřit dík těm bratřím, zvláště bratru emeritnímu synodnímu seniorovi Pavlu Smetanovi a kazatelovi Vlastimilu Pospíšilovi, za jejich návštěvy a duchovní posilu Jana Jelínka v pražské Ústřední vojenské nemocnici, kde zemřel. Jeho manželka jej na věčnost předešla.

Rudolf Braha

VZPOMÍNKY HŘEJÍ.....

Původně jsem chtěl čtenářům na začátku roku 2013 předložit malé ohlédnutí za rokem 2012. Mnoho příjemných chvil jsem zažil mezi krajany. Spolu se zelovskými jsme navštívili Bohemku a Veselynivku, peregu-marečtí se s námi radovali při oslavách stého

výročí Veselynivky. Andreas Hess s Hanzem Schmidtem a Gerhardem Frey Reininghausem na vlastní kůži poznali pohostinnost krajanů na Ukrajině. Velikonoce v Srbsku i zahájení konfirmačního cvičení v Peregu Mare či čtrnáctidenní pobyt učitelky Lenky v Zelově mne naplňují stále nadějí, že práce celocírkevního kazatele je smysluplná a oboustranně užitečná. Škoda jen – ale to je jen můj povzdech – že vedení církve se domnívá, že na to všechno stačí jen poloviční pracovní úvazek. Tak na návrh synodní rady rozhodl v loňském roce synod ČCE. V žádném případě zahraniční sbory toto rozhodnutí z mé strany nepocítí.

Chci se ovšem vrátit k úvodu článku. Při návštěvách sborů na Ukrajině – zvláště v Bohemce – patřilo k samozřejmosti navštívit laického kazatele Josefa Jančíka. Při každém loučení, při každé opětovné návštěvě, mi radostně tlouklo srdce, když jsem bratra Josefa znovu viděl. Vzpřímeného, usměvavého. Myšlenku, že jednou již k setkání nedojde, jsem si nepřipouštěl. Těšil jsem se na pravidelný adventní pobyt, který jsem ve dnech 27.11. – 10.12. uskutečnil, těšil jsem se, až se s bratrem Josefem obejmeme se slovy díky, že se zase vidíme. Žel již tomu tak nebylo. Jen několik hodin po jeho úmrtí (18. 11.) jsem obdržel zprávu: „Postihla nás velká rána – zemřel strejček Josef!“

Nebylo možné, abychom se pohřebního rozloučení zúčastnili. Při pohřbu byly přečteny dopisy synodního seniora a synodní kurátorky, také moje poselství bylo čteno s oznámením, že první adventní neděli si v Bohemce připomeneme za mé účasti osobnost bratra Josefa s poděkováním Pánu Bohu za všechna obdarování, která jsme skrze něho mohli přijímat.

Tak se i stalo. První adventní neděle (2.12.) s účastí kolem stolu Páně byla důstojnou vzpomínkou na bratra Josefa. Vždyť ještě před 14 dny (18.11.) byl ve shromáždění, zvučným hlasem zpíval, se všemi se radostně loučil a po příchodu do „chaty“ na židli sednul a vydechl. Do Bohemky jsem přivezl několik dopisů těch, kteří na bratra

Josefa vzpomenuli a vyjádřili to i písemně. Dovolím si několik myšlenek citovat: Václav Hurt, farář v Litomyšli napsal: „... jsem vděčný, že jsem Bohemku a Veselynivku mohl poznat...Hospodin dal bratru Jančíkovi dožít se požehnaného věku. V dětství zažil hladomor, v mládí pak jako voják Československé armády těžké boje 2. světové války. Pán Bůh jej tím vším provedl. Pro Bohemku byl bratr Jančík velkým darem. Jeho věrnost, pravdivost a moudrost byla velkým požehnáním pro celou obec. Je mi smutno, že bratra Josefa už v jeho chatě na konci Bohemky nepotkám. Ale o to více se těším na setkání s ním u našeho Pána.“

Mahulena Čejková mne požádala, abych předal bohemským několik jejích slov: „... věděla jsem při mé poslední návštěvě (červen 2009), že se již s bratrem Jančíkem v tomto světě nikdy neuvidíme. Zůstalo ale zvláštní duchovní spojení, přetrvávající v posledním stisku ruky, v posledním obejmutí. Byl vznesený ve své prostotě, ve své neochvějnosti víry, přenášené z generace na generaci... řečeno slovy básníka: „Šel v Boží klid, kam veleno mu jít“... a my všichni máme naději na setkání tam, kde jedno bude stádce a jeden pastýř jen.“

Z dopisu Daníka Hellera, který při svém pobytu v Bohemce a Veselynivce vypravil s bratrem Josefem sedm pohřbů, ve svém zamyšlení nad jeho odchodem napsal:

„... Děkuji Pánu Bohu za to, že jsem jej mohl potkat...mnoho společných chvil si budu do smrti pamatovat. Josef Jančík pro mne je člověkem radostné pokory a zdravého křesťanského sebevědomí. Jeho radost bylo možné slyšet v jeho hlase, někdy byla i melodie jeho řeči výskavá, veselá. Zároveň dokázal vnímat trápení druhých lidí. Nikdy se nepovyšoval nad druhé, i když byl daleko moudřejší...Děkuji Bohu i za to, že mohl do poslední chvíle aktivně žít a zemřít bez trápení. Těším se na shledanou s bratrem Josefem v Božím království – pokud tam budu moci dojít, pokud tam budu smět vejít, on tam určitě bude – jako jeden z prvních mne přivítá a poučí mě, jak to tam chodí.“

Michal Pavlásek, který několikrát učil o prázdninách děti v Bohemce i Veselynivce, napsal: „*Když jsme jej společně s Katkou navštěvovali, vždycky nás odzbrojil svým medovým hlasem, zásadovostí, důvtipem i vtipem, kterým tolik sršel a jimiž rozesmál i svoji paní Růženku. Díky víře svých předků poznal smysl života, byl pevný v názorech na svět i srdečnou osobou. Takových lidí, jako byl pan Josef, člověk moc za život nepotká. Nám se to povedlo.*“

Celé zamyšlení nad odchodem bratra Josefa si dovolím zakončit poselstvím Aleše a Aleny Mosteckých: „*Úmrtí bratra Jančíka je pro váš sbor jistě velikou ztrátou. Máme však naději, že tuto ztrátu překonáte i díky tomu, že v posledních letech po boku Josefa Jančíka ve službě stála sestra Ludmila Sverdlová, na ní nyní péče o duchovní život plně spočine. Přejeme jí k tomu hojnost Božího požehnání a duchovní obdarování, stejně jako ochotné spolupracovníky na díle Páně. ...Bohemskému sboru přejeme jednotu a soudržnost, která je znamením okolnímu světu, že nás evangelium přemáhá a tvoří z nás nové společenství.*“

Děkuji Pánu Bohu, že i já jsem mohl s bratrem Josefem trávit mnohou chvíli. S vděčností za jeho život jsem v chladném a deštivém pondělním ránu u jeho hrobu v tichosti postál, pomodlil se a s povzdechem BOHU DÍKY, JOSEFE, ZA TVŮJ ŽIVOT vykročil do dalších dnů, které jsou nám ještě přidány. V naději a s nadějí a s prosbou o požehnání pro dny nového roku 2013 pro všechny lidi dobré vůle.

Petr Brodský

MALÝ PRŮVODCE VELKOU HISTORIÍ

Po stopách českých exulantů, tentokrát do berlínského Neuköllnu – Českého Rixdorfu

U příležitosti 275.výročí založení Českého Rixdorfu v Berlíně jsme se připojily k pražskému sboru Jednoty bratrské a navštívily jejich partnerský berlínský sbor ve

dnech 15. – 17. června 2012. Rády bychom se podělily o své zážitky. Cestou jsme vstřebávaly informace z dostupné literatury, hlavně z knihy Edity Štěříkové "Stručně o pobělohorských exulantech". Česká kolonie vznikla v roce 1737, kdy přišli první čeští exulanti pod záštitou tehdejšího krále Fridricha Wilhelma I. V těsném sousedství Německého Rixdorfu bylo postaveno 9 dvojdomků pro 18 českých hospodářů, kteří byli nuceni si ještě přivydělávat hlavně tkaním, ale přesto se dostávali do těžké finanční situace. Přistěhovalců bylo mnoho a žili v dosti svízelných podmínkách – začátek byl těžký. Přesto naši předci, věrní své víře, pořádali už na podzim roku 1737 v provizorních prostorech Kupkovy stodoly první české bohoslužby. V roce 1749 byla v Českém Rixdorfu zřízena první reformovaná škola, která měla za dva roky svoji vlastní budovu. Česká obec vzrůstala, v roce 1764 bydlelo v Českém Rixdorfu již 350 lidí. V roce 1765 byly v Českém Rixdorfu zavedeny vedle českých též německé bohoslužby. V dubnu 1849 postihl Český Rixdorf požár, při kterém shořelo 36 domů. V roce 1874 byly obě obce, Německý i Český Rixdorf, sloučeny v jednu s názvem Rixdorf. Do znaku města byl zahrnut i husitský kalich. Roku 1912 byla obec přejmenována na Neukölln a ta byla v roce 1920 včleněna do velkého Berlína. Během 2. světové války byla zničena budova Bratrské modlitebny a na stejném místě byla pak postavena nová. Původní obyvatelstvo se zcela vstřebalo do německé většiny. Poslední česky mluvící občané vymřeli ve 40. letech 20. století. Tradice České Vsi v Berlíně Neuköllnu je však dodnes živá a zachovává si ráz vesnice ve městě. Tolik stručně k historii.

Oslavy 275. výročí příchodu českých bratří do Rixdorfu byly součástí tradičního kulturního festivalu „48 hodin v Neuköllnu 2012“. Festival byl zahájen 15. června večer v bývalém pivovaru, kde byla výstava moderního umění. Před vchodem do budovy vítala návštěvníky vysoká figurína Komenského, ovládaná skrytým hercem.

Mimo program připravený církvemi bylo možno navštívit a účastnit se dle vlastního výběru bezpočtu výstav, vystoupení, divadel, dílen, přednášek atd... Vedle poznávání rixdorfské historie jsme mohli alespoň zčásti vnímat neuköllnskou současnost i to, co se jejich obyvatel dotýkalo v historii celkem nedávné. Jestliže jste prošli několika patry staré městské věznice a nahlédli do cel, v nichž umělci ztvárnili své pocity ze dvou totalit, obestřela vás úzkost a beznaděj těch časů. Jistou úlevu nám přivodil návrat do historických uliček Rixdorfu, kde byly otevřeny k návštěvě domy, dvory a řemeslné dílny. Všude volný vstup, všude mnoho návštěvníků, otevřené restaurace, hudba k poslechu i k tanci. Ve staré kovárně pracovali kováři u žhnoucí výhně a v sousedních prostorách byla nádherně barevná výstava sklářského umělce Dietera Schafraneka „Mandalas, Bilder, Objekte aus Glas“. Kromě řady dalších objektů místních výtvarníků bylo možno spatřit ve dvorech, stodolách, stájích dnes již neužívané povozy, kočáry, postroje i předměty denní potřeby obyvatel z dob minulých. Ve smyčce tu byl také promítán zajímavý film o historii místa od Johanitské minulosti přes všechna více či méně dramatická období po současnost, s výstižným představením každodenního života, tak jak šel čas.

Další den, v sobotu, jsme se všichni vypravili do centra Berlína a za asistence průvodců jsme se seznámili s architekturou honosných domů z doby krále Friedricha II. Prohlídka končila u Humboldtovy univerzity. Byla zima a přšelo, takže jsme raději hodinu čekání na náš autobus strávili na Wolframstrasse, v „Domě čokolády“, největším na světě. Po návratu a krátkém zotavení zase „hurá k nám“. Čekalo nás volné odpoledne s možností účasti na čemkoli, co bylo připraveno. Mnozí z nás shlédli zajímavou expozici v Muzeu Jednoty bratrské ve staré bratrské škole, krásná byla výstava Chagalových ilustrací k Bibli v kostele baptistů... aj.

Do programu festivalu „48 hodin v Neuköllnu“ patřil též koncert mladého

komorního orchestru YACOB (Young Asian Chamber Orchestra Berlin), konající se pod názvem „Fremde Nähe“, v prostorné modlitebně sborového domu Jednoty bratrské. Na programu byly skladby Aarona Coplanda – Appalačské jaro, Il-Ryuna Chunga – Momentum a Antonína Dvořáka – Česká suita in D-dur. Umělecký výkon mladých hudebníků byl jistě nezapomenutelným zážitkem pro každého posluchače. Po koncertu nás naši berlínští hostitelé pozvali do horního patra sborového domu ke společnému stolu s pohoštěním v opravdu bratrské atmosféře.

Poslední den našeho pobytu byl rovněž bohatý na zážitky. Prošli jsme typický bratrský hřbitov, zvaný „Gottesacker“, v jehož blízkosti se nachází Zahrada J. A. Komenského, kde je originálním způsobem zobrazeno intelektuální zrání člověka a způsob jeho vzdělávání v jednotlivých obdobích vývoje, vrcholící tehdy nejvyšším dosažitelným vzděláním v akademii. Mimochodem, je pro nás nepochopitelné, proč tento velikán našich dějin je všude uznáván více než ve své vlasti a proč ztrácíme čas i peníze na stále nové a vždy nedokonalé reformy našeho školství.

Před polednem se konala ekumenická bohoslužba venku před Betlémským kostelem. Po obědě bylo velké slavnostní shromáždění před pomníkem krále Friedricha Wilhelma I., k 100. výročí jeho odhalení. Před četným publikem pronesli své projevy starosta Neuköllnu, český velvyslanec v Berlíně, bratr kazatel Schönleber a další řečníci. Při této slávě nechyběli ani typičtí bratrští trubači. Na závěr připravili naši bratři z Jednoty velkolepé pohoštění pro všechny účastníky oslav. Od bratrské modlitebny až k pomníku zářila stará ulice českého Rixdorfu bílými slavnostně prostřenými stoly a lavicemi z modlitebny. Tam byl dostatečný prostor si při kávě, čaji a chutných „Kuchenech“ sdílet dojmy. Náš čas odjezdu se však přiblížil. Ještě jsme se mohli krátce, ale srdečně rozloučit se svými hostiteli, kteří se nám po celou dobu tak obětavě věnovali.

Z návštěvy Neuköllnu si odnášíme mnoho dojmů. Není možno nepovšimnout si

pestré skladby obyvatel a snahy o vzájemné porozumění. Při návštěvě Komenského zahrady nám její správce řekl: „J. A. Komenský, jeho myšlenky a učení nám pomáhají vzájemně se shodnout na určitých pravidlech prospívajících všem. Vycházet vstříc sousedům bez postranních úmyslů a v dobré vůli.“ V zahradě např. vysadili morušové stromky, protože jejich plody jsou vyhledávanou pochoutkou muslimských žen. Také ze sobotního podvečera společného duchovního zpěvu (zpěvy z Taizé, indické bhjány, židovské písně, islámský meditační zpěv) vyznívala snaha seznámit ostatní s projevem vlastního prožívání Boží blízkosti a respektovat se navzájem. Bratr kazatel Daniel Ženatý ve svém nedělním kázání před Betlemskirche připomněl, že naši předkové zde v Rixdorfu žili společně ve smíření a pokoji. Ve svobodě své víry v Boha, Otce našeho Pána Ježíše Krista, který říká: v slabosti se projeví má síla. Naše minulost nemůže být zrušena, ale může být uzdravena naším smířením a milostí pro zásluhy Kristovy. Buďme i my ochotní a připraveni pomoci tam, kde je to potřebné, protože i nám se pomoci dostalo od Ježíše, našeho Pána (kázání na Lk 17, 11-19).

Jana Svobodová a Zdena Kafková

JEDNOTA BRATRSKÁ V LEŠNĚ

Exulant vydal v loňském roce knihu *Jednota bratrská v Lešně*. Obsahuje dva texty. První je text Edity Štěříkové, který popisuje vznik polské větve Jednoty bratrské po prvním exilu v polovině 16. století a jejího lešenského sboru a dále mapuje existenci Jednoty v Lešně v prolínání se polské větve Jednoty a části větve české, přibývají do Lešna po Bílé hoře, vztahy k českým exulantům z 18. století i ke vzniklé Ochranské jednotě, až do 19. století. Domnívám se, že český čtenář tímto dostává vlastně poprvé do ruky ucelený text, který popisuje téměř neznámé oblasti našich církevních dějin.

Druhým textem je studie významné polské historičky Jolanty Dworzaczkové o vzniku polské větve Jednoty bratrské.

Oba texty jsou doplněny bohatým obrazovým doprovodem, který zasazuje obě studie do rámce „velkých“ dějin Evropy.

Knihy stojí 150,- Kč + poštovné a lze je objednat, jako obvykle, na adrese Mgr. Pavel Čáp, Brechtova 4/778 (schránka č. 25), 149 00 Praha 4.

POZVÁNKY

- **16. 3. 2013** – seminář pro učitele a zájemce o dějepis, český jazyk a společenské vědy v Pardubicích (fara ČCE) k tématu *Mapa Čech Mikuláše Klauďána z roku 1518* (Veritas);
- **8. 6. 2013** – sjezd potomků pobělohorských exulantů a přátel občanského sdružení **Exulant v Praze; zahájení v 9,30 hod. v kostele U Salvátora;**
- **21. 6. 2013** – připomínka 392. výročí popravy 27 představitelů českého stavovského odboje roku 1621, Staroměstské náměstí v Praze;
- **5. – 9. 7. 2013** – zájezd na Ukrajinu (Malín, Luck, Boratín, Kupičov, Michalovka, Mirotín, Rovno)
- **7. 7. 2013** – slavnost na Růžovém paloučku u Litomyšle od 14,00 hod., promluví synodní senior Joel Ruml a Prof. RNDr. Václav Pačes, DrSc;
- **7. 7. 2013** – Husův den na Kalichu u Železného Brodu;
- **18. 8. 2013 setkání reemigrantů na hřišti v Trpístech od 14.00 hod.**
- **13. – 15. 9. 2013** – připomínka 400 let od posledního kralického vydání české Bible, Kralice nad Oslavou;
- **12. 10. 2013** – valná hromada občanského sdružení **Exulant, modlitebna BJB Vikýřovice.**

ZÁVĚREM

Činnost občanského sdružení EXULANT je financována pouze z dobrovolných příspěvků členů a příznivců. Pokud chcete na naši činnost přispět, uvádíme bankovní spojení občanského sdružení Exulant: **číslo účtu 209898309, kód banky 0800**. Protože je také poptávka po složenkách, rovněž je přikládáme.

Opět připomínáme, že podmínkou členství v našem sdružení, není osobní „příslušnost“ k exilu, resp. návratu. Do svých řad zveme i sympatizanty zajímající se o naši činnost.

K přihlášení se za člena stačí sdělit na adresu sdružení jméno a příjmení, datum narození, bydliště, příp. církevní příslušnost (sbor) a příp. vztah k pobělohorskému exilu (potomek, sympatizant, zájemce o historii apod.). Z každé přihlášky máme radost. Po obdržení přihlášky Vás zařadíme do adresáře pro zasílání věstníku. Pokud Vám můžeme věstník zasílat hromadně, prostřednictvím některého sboru, prosíme, dejte nám to vědět.

Prosíme, abyste nás informovali i o dalších změnách (přestěhování, úmrtí našeho člena apod.), abychom na ně mohli reagovat.

SJEZD POTOMKŮ EXULANTŮ

V roce 2013 si chceme znovu připomenout vzácný odkaz našich předků, kteří pro víru a svobodu svědomí opustili vlast, ale i neméně vzácný odkaz těch, kteří se v první či druhé reemigrační vlně vrátili do země otců a také 400. výročí posledního kralického vydání Bible, a to při sjezdu potomků exulantů pro víru a přátel občanského sdružení Exulant, který se uskuteční dne

8. června 2013 v Praze.

Téma sjezdu: „**Bible v životě církve**“

Program:

Dopoledne: evangelický kostel U Salvátora, Salvátorská 1:

9:30 hod. zahájení, bohoslužebný úvod (Mgr. Ewa Jelinek), přednášky zaměřené k tématům exulanti a Bible kralická, inspirace Bible kralické pro překladatele Ekumenického překladu, theologie kralických poznámek, Bible v ochranovské Jednotě bratrské (Dr. Edita Štěříková, Prof. Petr Pokorný, Prof. Martin Prudký)

Společné foto

Odpoledne: Betlémská kaple, Betlémské náměstí:

15: 00 hod. pozdravy hostů, bohoslužby (emeritní synodní senior Mgr. Pavel Smetana)

Přesný rozpis programu bude k dispozici při zahájení sjezdu. Prosíme, aby si účastníci zajistili občerstvení sami.

Informační věstník občanského sdružení EXULANT, vydává občanské sdružení EXULANT. Vychází 2x ročně. Sídlo občanského sdružení i redakce: Praha 1 – Nové Město, Jungmannova 9 – Husův dům, PSČ 110 00, Česká republika, http://exulant.evangnet.cz ISSN 1801-514X
